

JOHN OSBORNE

„KOMEDIANTAS“

Trijų veiksnių pjesė

Iš anglų kalbos vertė Antanas Danielius

VEIKĒJAI

Bilis Raisas

Džina Rais

Arčis Raisas

Febē Rais

Frenkas Raisas

Viljamas Raisas (Brolis Bilas)

Grehemas Dodas

Turinys

Uvertiūra

1. Bilis ir Džina.
2. Arčis Raisas – „Nesupraskite jo rimtai!”
3. Bilis. Džina ir Febė.
4. Arčis Raisas – „Vėl bėdoj“.
5. Bilis. Džina. Febė ir Arčis.

Pertrauka

6. Bilis. Febė. Džina. Arčis ir Frenkas.
7. Arčis Raisas – „Nutraukia programą“.
8. Bilis. Febė. Džina. Arčis ir Frenkas.

Pertrauka

9. Frenkas Raisas – „Dainuoju jums“.
10. Bilis. Febė. Džina. Arčis ir Frenkas.
11. Vėl geri seni laikai.
12. Džina ir Grehemas – Arčis ir Bilas.
13. Arčis Raisas – „Vienintelis ir nepakartojamas“.

*Veiksmas vyksta mūsų laikais Vilio Lomeno namuose ir kieme, o taip pat ir įvairiose
Bostono ir Niujorko vietose, kuriose jis lankosi*

Pirmasis veiksmas

Veiksmo vieta – didelis pajūrio kurortas. Namas, kuriame gyvena Raisų šeima, yra vienas iš tų aukštų, bjaurių paminklų, kuriuos amžiaus pradžioje statydinosi klestintys verslininkai. Važiuojant dviviete kariete, iki krantinės tik dvidešimt penkios minutės kelio. Bet dabar pro namo vartus dūzgia troleibusai, prisikimšę darbininkų iš aplinkui pridygusių įmonėlių. Į šią miesto dalį poilsiautojai niekada neužsuka, o jeigu užklysta, nedelsdami pasuka atgal ieškoti pramogų parkuose. Ne tam jie važiavo dvi ar tris valandas traukiniu, kad rastų tą patį, nuo ko bėgo. Jiems netgi nereikia važiuoti pro čia iš centrinės stoties, nes tai visai savarankiška miesto dalis, turinti savo stotį ir gana gana didelę, su toli nusidriekusiais prekių sandėliais ir atsarginiais keliais. Tačiau greitieji traukiniai čia nesustoja. Tai nėra gyvenamasis rajonas, nors ir pramoniniu jo nepavadinsi. Čia šiukšlinos dykvietės, aukštos, pajuodavusios sienos; dujų rezervuaras, didelis kaminas, dulkėtas pagrindinis kelias, kuriuo dunda sunkvežimiai. Ties siaurų gatvelių kampais įsikūrusios parduotuvės: laikraščių ir žurnalų, bakalėjos, žuvies su apkeptomis bulvėmis.

Uvertiūra

Pertraukų metu nuleidžiamas reklaminis skydas

Pirmas numeris

Scenos gale – permatoma uždanga. Už jos dalis miesto. Priešais ją aukšta tribūna su laipteliais. Pusės metro aukščio skydai ir durų rėmai žymi sienas. Kai reikia suskaidyti vaidybinį plotą, nuleidžiamos įvairios kilnojamos pertvaros. Atpakalys ir pertvaros paprasti, neišvaizdūs. Dvejos durys – į dešinę ir į kairę. Apšvietimas toks, kokį tikimės išvysti dideliame provincijos kino teatre – visos lempos įjungtos, šviesa ryški ir negailestinga; arba dega tik vienas, sekiojantis aktorių prožektorius. Atskiros scenos ir pertrauks turėtų būti apšviestos taip, lyg jos būtų eiliniai programos numeriai. Baldai ir rekvizitas – tiktai patys būtiniausi, be kurių neapseitume,

vaidindami etiudą. Abiejose avanscenos pusėse stovi kvadratai, kuriuose pasirodo skaičiai, - programos numeriai. Iš esms čia prblemos tos pačios, su kuriomis susiduria kiekvienas režisierius, kai jis savo teatre iš ryto ruošiasi vakariniam spektakliui.

Muzika. Pati naujausia, pati garsiausia, pati prasčiausia. Priekyje permatoma uždanga. Ant jos nupieštos didžiulės nuogos merginos, mosuojančios ryškiaspalvėmis vėduoklėmis ir šauniai raitančios kojas. Skersai didelėmis raidėmis užrašyti žodžiai:

“ROKENROLO NUOGYBĖ“.

Už permatomos uždangos scenos gilumoje prožektorius apšviečia seną vyriškį. Jisai eina per sceną iš kairės į dešinę. Vidury stabteli ir pakelia akis. Girdėti šūkavimai ir klyksmai. Šaukia moteris, bandanti perskirti du vyriškius, - galbūt savo sūnų ir meilužį. Girdėti riksmi: „Paleisk jį! Nereikia! Maldauju, nereikia! Duok jam ramybę!“ Jis išeina už kulisų ir vėl grįžta į vidurį. Girdėti bildesys, smūgių garsai. Senasis vyriškis stabteli, paskui eina toliau. Suklinka moteris, šįkart garsiai. Jis dar kartą sustoja, apsigręžia, ir pasilenkęs ties turėklais, šaukia žemyn: “Ar nebūtų galima tyliau!” Palaukia, bet niekas neatsako. “Gal jau gana to triukšmo!” Jisai tvardosi, stengdamasis neprarasti orumo, bet jo balsas galingas, ir triukšmas trumpam nutyla. Jis linkteli galva ir žengia tolyn. kažkas sušunka: ”Pats uždaryk savo išklerusių kakarynę, prakeiktas kvaily!” Sakinio galą sudarko moters raudojimas, senasis vyriškis neryžtingai sustoja, apsisuka ir šaukia žemyn: “Ar jums nieko neatsitiko, misis?” Girdėti vyriškas balsas, reikalaujantis ir susijaudinęs. Trinkteli durys, ir triukšmas prislopsta. Vis dar nenutyla raudojimas, bet, atrodo, audra jau prasidėjo. Jis sugrįžta į centrą ir per durų rėmus įeina į kambarį.

Bilis Raisas – tai elegantiškas, įkopęs į aštuntą dešimtį vyriškis. Jis labai didžiuojasi savo kūnu, ir tai nenuostabu, nes visą gyvenimą šiuo žmogum buvo žavimasi kaip vyriškos išorės ir elgsenos etalonu. Yra lieknas, tiesus, atletiškas. Visas švyti iš pasitenkinimo savimi. Jo plaukai žili, tankūs ir švelnūs kaip šilkas nuo kasdienio braukymo šepečiu. Drabužiams, tikriausiai, jau kokie dvidešimt penkeri metai, - kaip ir smailiems lakiniams batams, - bet jie kruopščiai išlyginti ir elegantiški. Laikrodžio grandinėlė net blizga, marškinių apykaklė pritvirtinta kaklaraiščio smeigtuku, įbestu kietai suveržto juodo kaklaraiščio apačioje, fetrinė skrybėlė su siaurais, šiek tiek užriestais kraštais ir įlinkiu viršuje vos vos pakreipta į šoną. Jis kalba kaip senesniosios kartos inteligentas, nepripažįstąs nei universitetinio perdėm taisyklingos

kalbos modelio, nei žargoniškos miestiečių šnekos, neskiriančios ilgųjų ir trumpųjų balsių, bet sugeba išvengti manieringumo ir sausumo. Tai ne tiek klasės, kiek epochos tarsena. Šiais laikais jau retai girdima.

Pakyla priekinė uždanga.

Bilis prieina prie stalo scenos viduryje, padeda ant jo sulankstytą laikraštį, du butelius alaus ir telegramą, į kurią probėgšmais žvilgteli. Paskui pasuka prie dešiniųjų durų ir išeina, iškilmingai, bet linksmi, giedodamas:

Rasiu prieglobstį tavy.

Amžių uola įstabi!*1

Sugrįžta be švarko, vilkdamas ant leimenės storą vilnonį megztinį. Vis dar giedodamas atsisėda, įsipila stiklą alaus ir ima atsirišinėti batus. Padeda juos į dėžutę su plono popieriaus įdėklu, esančia giliau scenoje. Apačioje vėl pasigirsta triukšmas. Bilis gurkšteli alaus, išsitraukia nagų brūžeklį ir stovėdamas ima įgudusiais judesiais valytis nagus. Iš šalies atrodo, lyg jis stengtųsi nubraukti kažkokią įsivaizduojamą, nesančią dulkelę. Apačioje suklykia. Galutinio nuosprendžio tonu Bilis taria:

BILIS. Prakeikti lenkai ir airiai!

(Sėdasi ir įsispiria į šlepetes. Trinkteli durys, jis išsiima iš dklo ir užsideda akinius)

Neapkenčiu tų perėjūnų.

(Išskleidžia laikraštį. Suskamba ir nenutyla durų skambutis. Bilis neslepia susierzinimo, bet jis jau užsikėlęs kojas ir taip patogiai įsitaisęs, kad nenori pajudėti. Taip norėdamas nustelbti skambėjimą, linksmi užgieda.)

BILIS.

Dieve, prie tavęs arčiau,

Prie tavęs arčiau!

(Pasiklauso ir gieda toliau)

Gal tik kryžius pakylės

Prie tavęs, tačiau

(Pakelia laikraštį ir įsistebeilija į jį)

Aš giedosiu dar karščiau –

Dieve, prie tavęs arčiau.

Prie tavęs arčiau!*2

(1 – Eilutės iš 18a. religinės giesmės, 2 – 19a pr. religinė giesmė)

(Vėl padeda laikraštį. Kilsteli nuo krėslo)

Kodėl gi niekas neatidaro tų prakeiktų durų!

(Atsirėmęs į krėslo ranktūrius galvoja, ar tik neteks jam, galų gale eiti pačiam)

Seniai laikas juos visus uždaryti į beprotnamį.

(Atrodo, kad jam vis dėlto nereikės eiti, ir jis pralinks mėjęs vėl atsisėda)

Niekingi, šlykštūs padarai.

(Pakelia laikraštį, paskui ūmai nubloškia jį į šalį)

Viešpatie, iš kur čia skersvėjis!

(Atsistoja ir eina pažiūrėti pro duris)

Žinoma, duris paliko atlapas. Lauke gimę, ne kitaip.

(Paima kilimėlį ir užkemša juo plyšį po durimis)

Tikrai, kad lauke gimę. Galvijai.

(Grįžta prie krėsto ir atsisėda)

Žvėrys.

(Patogiai įsitaiso. Iš kairės per sceną ateina jauna mergina. Bilis įsipila dar alaus.

Mergina pasibeldžia į duris. Jis suklūsta)

Kas ten?

(Mergina vėl pasibeldžia)

Kas ten? Nė minutės ramybės šitam prakeiktam name.

MERGINA. Čia tu, seneli?

BILIS. Ką?

MERGINA. Čia Džina.

BILIS. *(Stodamas)* Kas ten?

MERGINA. Čia aš. Džina.

BILIS. *(Priėjęs prie durų)* Nė laikraščio neleidžia ramiai perskaityti. Kas?

DŽINA. Tavo anūkė.

(Džina bando atidaryti duris, bet trukdo kilimėlis)

BILIS. Valandžiukę! Valandžiukę! Ne taip smarkiai!

(pasilenkia)

DŽINA. Atleisk.

BILIS. Ne taip smarkiai!

(Ištraukia kilimėlį ir atidaro duris, už kurių stovi Džina Rais. Ji kokių dvidešimt dviejų metų, tamsaus gymio, trumparegė, su truputį atsikišusiais dantimis. Nėra graži, bent daugumos žmonių požiūriu, tačiau humoro ir švelnumo jausmai jau spėjo įspausti žymes aplink jos nosį ir akis. Jos burna didelė, nesavanaudiška)

DŽINA. Sveikas, seneli.

BILIS. O aš vis galvoju, kas ten, po galais, yra.

DŽINA. Atleisk.

BILIS. Pamaniau, kad čia vienas iš tų besiriejančių pamišėlių. Na, jeigu jau atėjai, tai eik į vidų, nestovėk skersvėjy. Aš tik buvau spėjęs atsisėsti.

DŽINA. *(Ieidama)* Aš tau sutrukdžiau, atleisk.

BILIS. Tik buvau spėjęs atsisėsti paskaityti vakarinio laikraščio. Prakeiktas namas, blogiau nei turgus.

DŽINA. Na, o kaip tu laikais?

BILIS. Prakeiktas turgus. Juos visus reikia uždaryti. O ar žinai naujieną? Žinai, ką ji priėmė gyventi buvusiam Miko kambariui? Kažkokį juodaodį. Tikrai. Patikėk manim. Šįkart tu pakliuvai į tikrą beprotnamį.

DŽINA. Tu puikiai atrodai. O kaip jautiesi?

BILIS. Gerai. Sulaukus mano amžiaus, nenuostabu, jog kartais kuo nors paskauda ar pagelia. Febė tikriausiai kine. Jinai nesakė, kad tu atvažiuoji.

DŽINA. Aš jai nepranešiau.

BILIS. Iš tikrųjų, visai apie tai nekalbėjo. Todėl aš ir nelaukiau nieko ateinant.

DŽINA. Aš tik šįryt nutariau važiuoti.

BILIS. Vos spėjau atsiversti vakarinį laikraštį.

DŽINA. Atleisk. Aš tau sutrukdžiau.

(Pagaliau jo priekaištai pasiekė tikslą. Faktas, kad jo ramybė šį vakarą sutrikdyta, viešai pripažintas. Jo paviršutiniškas suirzimas išsisklaido, veide pasirodo šypsena. Šiaip ar taip, Džinos atvykimas jį džiugina)

BILIS. Na, tai ko nepabučiuoji senelio?

DŽINA. *(Bučiuoja jį)* Smagu tave matyti.

BILIS. Labai džiaugiuosi, kad atvažiavai. Visai nesitikėjau. Bet pirmiausia nusirenk.
(Džina nusivelka paltą ir numeta ant stalo cigarečių pakelį)

DŽINA. Čia tau.

BILIS. Febė tuoj grįš. Nė nežinau, kur ji išėjus.

DŽINA. Turbūt į kiną?

BILIS. Jos nesužiūrėsi. O, ačiū, kad nepamiršai. Labai ačiū. Nesuprantu, ko ji nesėdi namie.

DŽINA. Juk žinai, - jinai visada tik ir taikydavo išeiti. Jai tai malonumas.

BILIS. Nieko, turės atprasti. Jau nebe mergiotė. Kai sulauks mano amžiaus, praeis visi norai. *(Aplėšia cigarečių paketį ir išsiima iš liemenėlės kišenės dramblio kaulo kandiklį)*

Kaip gerai, kad nepamiršai. Ačiū. Antra vertus – būdama namie jinai tiktai suirzta. O aš neapkenčiu kivirčų. Nebegaliu daugiau. *(Užsigalvojęs žiūri į toli)* O su Febe nėra prasmės ginčytis. Gal nori alaus?

(ji papurto galvą)

Ji tiesiog nieko nenori girdėti. Tu tikrai atsisakai? Ten virtuvėj stovi visa dėžė. Frekas šįryt atnešė.

DŽINA. Ačiū, seneli, nenoriu.

BILIS. Kai jai sugenda nuotaika, aš verčiau išeinu iš namų.

DŽINA. O kur tu eini?

BILIS. Šiaip sau, pasivaikščioti. Arba į klubą. Tu dar nesi buvus mūsų klube. Vadinasi būtinai turim nueiti. Matai, ten visada labai ramu. išskyrus savaitgalius. Tada kai kas ateina su žmonomis. Bet dauguma, panašiai kaip aš, yra klubo senbuviai.

DŽINA. Turėtų būti smagu.

BILIS. Bent jau yra kur nueiti, kai iki gyvo kaulo įgrįsta namai. Nors nemanau, kad ten labai patiktų tokiems jaunikiams kaip tu. Jūs turėtumėt labiau žavėtis tom užėigom su džiazu.

DŽINA. Aš noriu nueiti. Būtinai pasiimk mane.

BILIS. Tikrai nori? Tikrai? Gerai. Bet perspėju, ten nebus jokių jūsų bugi-vugi. Ar ilgam atvažiavai?

DŽINA. Tik savaitgaliui.

BILIS. Nueisim ten rytoj vakare. Sekmadieniais, bus kaip tik gerai. Kartais, jei yra nuotaika, aš padainuoju savo dainą. Dabar jau seniai nedainavau. Vis atrodo, kad neverta.

DŽINA. Kur tėtis?

BILIS. Teatre. Žinai, šią savaitę jis vaidina Didžiajame.

DŽINA. Taip, žinau.

BILIS. Jau kuris metas aš nenusiteikęs dainuoti. Kartais šitaip sėdėdamas žmogus visai prarandi ūpą. Teisa, netoli yra “Kembrižo” baras. Aš dažnai į jį nueinu. Bet, matai, ten dabar nieko neliko iš senosios kompanijos. O kas pasauly dedasi, a? Vis liūdnos naujienos. Kaip tau patinka toji painiava Artimuosiuose Rytuose? Kiti su mumis daro ką tik nori. Stačiai ką tik nori. Šito aš nesuprantu. O Arčis vaikščioja į tą bjaurią užėigą šalia bokšto laikrodžio.

DŽINA. Į “Roklifą”.

BILIS. Taip, “Roklifą”. Savaitgaliais ten renkasi visos kekšės ir pedukai. Prieš kelias dienas Arčis bandė ir mane ten nusitempti. Rado vietą. Tai tikras viešnamis.

DŽINA. O kaip tėtis?

BILIS. Jis kvailys.

DŽINA. Kodėl?

BILIS. Sukišo pinigus į balaganą.

DŽINA. Aš nežinojau.

BILIS. Dar viena beprotiška jo idėja. Manęs nenori nė klausyti. Dienų dienas kiurkso tam “Roklife”.

DŽINA. Aišku. O kokį spektaklį dabar sugalvojo?

BILIS. Kad net neatsimenu, kaip vadinasi.

DŽINA. Tu jį matei?

BILIS. Ne, nemačiau. Ir nenoriu matyti. Vienos nuogos mergšės. Jos baigia viską sužlugdyti. Aš jam vis kalu ir kalu: miuzikholas jau miręs. Senų seniausiai. Pasibaigė, išseko, sustingo dar tada, kai aš pasitraukiau iš scenos. Numačiau, kad taip atsitiks. Numačiau ir pasitraukiau. Tikri artistai niekam daugiau nebereikalingi.

DŽINA. Ir man taip atrodo.

BILIS. Niekas nepasigenda asmenybių. Ne tie laikai. Kad tik jis neužsisėdėtų tame “Roklife”. Tau galiu pasakyti, kad ten jis susirankioja pusę savo Kordebaletu. (*įsikirščiuodamas*) Na kuriems galams šeimos tėvas turėtų vestis žmoną ir vaikus pasižiūrėti trečiarūšių paleistuvių, kurios nuogos slankioja po sceną? Dar kad būtų į ką pažiūrėti. O dabar – viena oda ir kaulai.

DŽINA. (*šypsosi*) Kaip mano.

BILIS. Tu gi neišsirengi visa plikai, kad kiekvienas į tave spoksotų, ir tuo reikia tik džiaugtis. Bet dabar niekur nepamatysi dailios figūros. Galėčiau tau tiek ir tiek pripasakoti apie gražias moteris, dar ir kaip galėčiau. Ir dažėsi jos tada ne per daugiausia. Tiesiog buvo damos. Tikros damos. Ir žodžio joms nedrįsdavai tarti, nenusiėmęs skrybėlės. O dabar! Dažnai pažiūrėjęs nė nepasakysi, ar čia moteris, ar vyras. Ir ne tik iš nugaros. Net ir iš priekio kartais turi gerai įsižiūrėti.

DŽINA. Lyg bandytum atskirti vyriausybę nuo opozicijos?

BILIS. Geriau nekalbėk man apie vyriausybę. Nei apie tuos kitus. Sukčiai ir apgavikai. Juos reikia uždaryti į kalėjimą! O mūsų Arčis kvailys. Ir visai neklauso, ką jam sakai. Todėl aš ir su Febe susitaikiau. Juk viskas ant jos pečių. Bet tu pati geriau žinai. O jam gresia bankrotas. Ir labai greitai. Per didelį kasnį norėjo apžioti.

DŽINA. Turi galvoj tą naują programą? Ar jis tikrai įdėjo savo pinigus?

BILIS. Savo pinigus! Nejuokink manęs! Jis nė pusės penso nesukrapštytų. Viskas skolinta. Skolinta, supranti! Ir kur jis gauna, ypač po to, kas buvo, - mano galva neneša. Na, bet tavo tėvas visada mokėjo pakalbėti. Tiek ir temokėjo. O juk aš jo mokslui tūkstančius išleidau. Ėjo į tą pačią mokyklą, kurią baigiau ir pats. Ir jo brolis. Tūkstančius. Nebuvo iš tų, kurie gauna stipendijas, - tau geriau pavyko. O ką gi jie pasiekė? (*gurkšteli alaus*) Tą "Roklifą". Senais laikais jį uždarytų. Kas nors turėtų parašyti skundą į miesto tarybą. Stebiuosi, kaip iki šiol niekas to nepadarė. Juk čia gyvena ir daug padorių žmonių, ne vien padugnės. Buvę kariškiai, valdininkai. Jiems tikrai tokie dalykai ne prie širdies. Ar tu nesergi? Atrodai tarsi kelias naktis nemiegojus. Kuo jau taip užsiėmusi? Vis draugai, kompanijos, a?

DŽINA. Ne, ne visai.

BILIS. Ką gi, reikia pasiausti, kol jauna. Paskui bus po laiko. Neabėjoju, jis grįš tik po vidurnakčio.

DŽINA. Tėtis?

BILIS. Labai džiaugiuosi, kad tu atvažiavai, Džina. Ar tau ten gerai? Niekas neskriaudžia?

DŽINA. Žinoma, ne.

BILIS. Tikiuosi, niekas blogai su tavimi nesielgia. O gal turi kokių nors nemalonumų?

DŽINA. Ne, seneli. Neturiu jokių nemalonumų.

BILIS. Man vis neaišku, kodėl tu taip nelauktai atvažiavai.

DŽINA. Na, tiesiog...

BILIS. Nebūtina man visko pasakoti. Gyvenk taip, kaip tau patinka, dukrele. Tikriausiai išalkai, ar ne?

DŽINA. Aš pavalgiau traukinį.

BILIS. Be reikalo. Vien pinigų mėtymas, o ir koks ten jų maistas... Šlamštas ir tiek. Juk tu neleidi pinigų niekam?

DŽINA. Rodos, ne.

BILIS. Aš taip ir galvoju. Tu gera mergaitė, Džina. Ir pasieksi, ko nori. Tu ne tokia, kaip visa šita šeimynėlė. Moki savimi pasirūpinti. Tu atsigimei į savo senelį.

(ji meiliai nusišypso jam)

Argi ne? Džina, jeigu tau bus kokia bėda, tu juk ateisi pas mane, tiesa?

DŽINA. Būtinai.

BILIS. Aš tikrai to noriu. Klausyk, mes čia dabar tik dviese. Pažadėk man, kad ateisi ir viską papasakosi.

DŽINA. Žinoma, papasakosiu, bet kad nieko nėra...

BILIS. Aš nejuokauju, visai rimtai. Bet kurią minutę gali grįžti Febė, o aš nenoriu, kad ji žinotų. Noriu, kad pažadėtum.

DŽINA. Pažadų. Jeigu tik kas atsitiks...

BILIS. Jei prireiks pinigų, žinok...

DŽINA. Aš gi sakau tau, kad tiesiog...

BILIS. Turiu keletą svarų taupomoje kasoje. Nepamanyk, kad daug, bet keli svarai yra. Niekas to nežino, todėl žiūrėk, neprasitark.

DŽINA. Jokiu būdu.

BILIS. Netgi tiems žmonėms, kur užsiima pensijomis. Aš jiems nepasakoju apie savo reikalus. Bet, kaip sakiau...

DŽINA. Aš pažadu, seneli. Jei ko nors prireiks...

BILIS. Tame darbe tikriausiai ne ką gauni, tiesa? Pasakyk jiems, ko esi verta, jie gi plėšikai.

DŽINA. Aš gaunu visai gerą algą.

BILIS. Kiek tau kainavo kelionė? *(jis kiek susižavi globėjo vaidmeniu)*

DŽINA. Seneli, prašau tave, - man nereikia.

BILIS. Nebūk tokia bjauri priešgina. Jeigu aš noriu apmokėti tau kelionę, tai ir apmokėsiu. Valandėlę...

DŽINA. Prašau tave...

BILIS. Kodėl nenori? Gal tokia suma tau per menka?

DŽINA. Visai ne tas...

BILIS. Tada kas? Daryk, kaip tau sakoma, ir nesipriešink. Aš nebūčiau išdrįsęs ginčytis su savo seneliu. Netgi sulaukęs tavo metų. (*skaičiuoja pinigus*) Hm... Atrodo, kad neužteks. Kiek kainavo bilietas?

DŽINA. Neprisimenu.

BILIS. Puikiausiai prisimeni. Klausyk, štai pusė svaro. Kol kas paimk tiek, o pirmadienį aš nueisiu į taupomąją kasą ir atnešiu likusius.

DŽINA. Seneli, tau gi pačiam reikia savaitgaliui. Ir cigaretėms, ir laikraščiams; be to, žadėjai nusivesti mane į klubą, - atsimeni?

BILIS. A, taip. Buvau pamiršęs. Tada aš tau lieku skolingas, gerai?

DŽINA. Skolingas?

BILIS. Taip, skolingas. Juk žinai, kas yra skola.

DŽINA. Na, tebūnie taip.

BILIS. Tau neturi nieko trūkti. Visiems mums kartais reikalinga parama. Pinigai tam ir yra, kad padėtum saviesiems. Kokia nauda, jeigu jie atitenka valdžiai, o ta išdalina gaujai driskių, kurie tik ir laukia svetimo gero. Aš noriu pasirūpinti tavim, Džina. Kaip kažin ką, noriu. Tu gera mergaitė, ir aš žinau, kad gyvenime kai ko pasieksi, prasimuši į žmones. Nebūsi tokia kvaila, kad eikvotum laiką niekams.

DŽINA. Aš tau dėkinga.

BILIS. Neeikvok laiko niekams. Gyvenk taip, kad vėliau nesigailėtum. Neleisk laiko vėjais. Atsisėsk tu, pagaliau, dėl dievo. Atrodai, lyg ruoštumėsi stverti palatą, skrybėlę, ir išeiti. Sėsk ir pasikalbėk su seneliu. Ne taip jau dažnai man būna proga pasišnekėti. Jie mano, kad man jau protas suminkštėjo. Vien todėl, kad atsimenu šiek tiek kitokius laikus. Imk stiklą, išgerk.

DŽINA. Ačiū.

BILIS. Kad ir ta “Kembridžo” bufetininkė. Aš jau senokai ten neinu. Pastebėjau, kaip jinai slapčia iš manęs juokiasi. Ji mano, kad nieko nepamačiau, bet aš ne koks silpnaprotytis. O pati irgi gera. Krūtys taip ir veržiasi laukan. Tarsi labai jos tau rūpėtų, kai lenkiasi paimti bokalo. Pakanka vien šito, kad atgrasytų nuo alaus. Be to, visada įpila mažiau, negu privalėtų. Visi jie tik ir taikosi apsukti. Mano, kad kiti kvailesni.

DŽINA. O kada baigiasi antrasis spektaklis?

BILIS. Nežinau. Turbūt apie vienuoliką. Bet jo tu gali pralaukti ir visą naktį. Seniau tokios, kaip ji, nebūtų radusios darbo jokiam bare. Niekuo neišsiskiria nuo eilinės prostitutės.

DŽINA. Gal man nueiti jo pasitikti?

BILIS. Daryk kaip tinkama, dukrele. Bet aš neičiau. Dabar jie tam bare pastatė televizorių. Televizorių! Nagi kam aludėj reikalingas televizorius? Plyšoja visa gerkle, neduoda nė ramiai pagalvoti. Ir žinai? Kartą aš paprašiau, kad jį išjungtų. Tą krūtininę karvę. Kad ji šoko man į akis, - nenuostabu. Bet paskui paprašiau administratorių – Čarlį Rauzą. Mes seni bičiuliai. Jau daug metų pažįstami. Ir ką – jis net klausyti manęs nenorėjo! Nesuprantu, kas čia visiems atsitiko. Nesuprantu. O tu supranti?

DŽINA. *(Nesiklausydama)* Ne, seneli.

BILIS. Kartais pasidaro liūdna. Kad kas kitas, o dabar – pats Čarlis Rauzas. Kažkaip nuo to laiko tenai nebetraukia. Šį alų pirkau kaimyninėj parduotuvėj. Gudriai pažvelgiu į ją, žinoma, nėra ko tikėtis, kad tave kas nors išklausys. Savo gyvenimą nugyvenai, ir gana. Daugiau nėra ko laukti. Kam kiti turėtų tavęs klausytis? *(pauzė)* Tu išgėrus?

DŽINA. Taip.

BILIS. Aš visada matau kada moteris išgėrus.

DŽINA. Atleisk.

BILIS. Nesvarbu, dukrele. Tau geriau žinoti. Aš tavo vietoj užkelčiau kojas ant kėdės ir užsimerkčiau. Po minutėlės būtų daug lengviau.

DŽINA. Aš gėriau džino. Keturis pilnus stiklus. Man tuoj bus geriau. O kaip tėčio reikalai?

BILIS. Teatre? Nežinau. Niekad neklausinėju. Bet galiu kirst lažybų, jog “Kembridžo” bare susirenka daugiau žmonių, negu jo teatre. Suprantu, kaip tu dabar jautiesi. Pasistenk atsipalaiduoti.

DŽINA. Man patinka tavęs klausytis. Visada patikdavo.

BILIS. Taip, tu visada mielai pas mane užsukdavai, ar ne? Kai buvai maža, tau patikdavo žaisti su manim. Buvai tokia dailutė. Juodos garbanos, tos suknytės. *(greitai nukreipdamas kalbą)* Nors išvaizda – tai dar ne viskas. Netgi moteriai. Patikėk manim,. Kai kurstai židinyje ugnį, visai nerūpi jo apdaila. *(jinai atsisėda ir atsilošia)*

Ne, šito tai jau Arčiui neprikiši, - mokėjo pasirūpinti, kad dailiai atrodytum. Visada buvai tikras paveikslėlis. Net perdaug pinigų tau išleisdavo. Bet ir pats mažas buvo puošniai rengiamas. Tada buvo jūreiviškų kostiumėlių mada. Jis buvo dailus berniukas. Net juokinga, kas paskui iš jų išeina. *(Nutyla, paskui tyliai, nuoširdžiai)* Man gaila jūsų visų. Jūs nežinot, ką reiškia gyventi. Tikrai gyventi. Niekada to nepatyrėt, visi jus pasigailėtini vargšai. Nežinot, koks gali būti gyvenimas.

(Šviesa gęsta, nusileidžia permatoma uždanga)

Antras numeris

(Priekinė uždanga. Scena apdemdyta. Prožektorius apšviečia dešinį kampą. Suskamba muzika. Įeina Arčis Raisas)

ARČIS. Labas vakaras, ponios ir ponai. Vadinuosi Arčis Raisas. Arčis Raisas. Mylimiausias misis Rais sūnelis. Dabar mes pustrėčios valanos jus linksminsime, o jūs, norit ar nenorit, turėsit sėdėti. Visos durys užrakintos. Beje, kalbant apie duris, - kai ką reiktų uždaryti kitur. Ir neišleisti. Būtų tik geriau, garbės žodis. Tuoju duosiu pavyzdį. Konkretų pavyzdį. Štai – mano žmona. Mūsų Čarlis ją pažįsta, ar ne, Čarli? Čarlis ją pažįsta. Žinote, ką reiškia diena iš dienos remontuoti kelią? Tai va, su ja taip pat kankynė, ar ne Čarli? Dabar pasiskolinau iš jo gražtą. Taip reikia, tiesa, Čarli? Jisai vienintelis sopranas muzikantų profsąjungoj. Aš žinau, ko jūs visi laukiate. Žinau, ko laukiat, - bet argi jūs vieni? Nenukabinkit nosies, - tuoj jas pamatysit. O kol kas turėsit pasitenkinti manimi. Taigi spektaklis prasideda. Aš padainuosiu savo kūrybos dainelę. Tikiuosi, jinau jums patiks.

Kam rūpesčiais gyventi?

Ko taip į širdį imti!

Verčiau sėdėt ir nejudėt.

Nei nuo kalbų užkimti.

Jie spokso į mane?

Tegul, o kas man darbo?

Vadina kempine?

O aš juokiuos tuo tarpu.

Juk mes seniai jau mirę.

Kaip mano draugas Vilis.

Tai kam aš dėl niekų turėčiau krimstis?

(ima šokt pagal dainos melodiją)

Kam rūpesčiais gyventi?

Ko taip į širdį imti!

Verčiau sėdėt ir nejudėt.

Nei nuo kalbų užkimti.

Jie spokso į mane?

Tegul, o kas man darbo?

Vadina kempine?

O aš juokiuos tuo tarpu.

Jei matys, kad nusiminiš.

Tuoj sutryps tave purvyne
Geriausia niekur nesikišti. (Juk aš normalus, ačiū dievui)
Geriausia niekur nesikišti.
(išeina)

Trečias numeris

Muzika palaipsniui nutyla. Pakyla atpakalys, atidengdamas Džiną, Bilį ir Febę. Febei beveik šešiasdešimt metų, jos šviesūs plaukai kadaise buvo gražūs, bet ir dabar ji labai rūpestingai juos prižiūri. Jos veidas kiek padažytas, nors labai nevykusiai. Ji niekad nenustygsta, niekad nesiklauso, - kaip ir dauguma šio namo gyventojų. Jeigu kartais tenka atsisėsti ir paklaudyti, tuoj paniurusi užsisvajoja, ima muistytis ant kėdės kraštelio, vynioti aplink pirštą plaukus. Šiuo metu jinai nekantri ir susijaudinusi, kaip vaikas.

FEBĖ. Jis taip apsidžiaugs, tave pamatęs. (Biliui) Ar ne? Bet kodėl iš anksto nepranešei? Būčiau ką nors skanaus sutaisiusi. Ar tikrai nieko nenori? Turiu rūkyto kumpio, kaip tik šįryt pirkau. Gal paragausi?

DŽINA. Ačiū, brangioji, nenoriu. Aš gi sakiau, kad nutariau atvažiuoti pačią paskutinę akimirką.

FEBĖ. Ir gerai, kad nutarei. Bet laiške buvai užsiminus, kad šeštadienį turi kažkur išvykti. Ar kas nors atsitiko?

DŽINA. Apsigalvojau, ir tiek.

FEBĖ. Ak, kaip mes džiaugiamės, kad tu čia. Ar ne, tėti? Jam tikrai smagu. O tai visai neturi su kuo pasišnekėti. Ar ne teisybė? Sakau, kad tau beveik nėra su kuo pasikalbėt. Diena iš dienos vienas kaip pirštas. Nors aš nekalta. Kino jis iš tolo kratosi. O aš jam sakau, kad reikia kur nors išeiti. Galima numirti iš nuobodumo visą dieną sėdint namie. Kartais jis mėgsta pasiklaudyti radijo teatro. Smagu, žinoma, kai pjesė gera. Bet aš ilgai nenusėdžiu vietoje. Verčiau jau nueiti į filmą.

BILIS. Aš niekuo nesiskundžiu.

FEBĖ. Aišku, ten irgi reikia sėdėti, bet sėdėjimas sėdėjimui nelygus, ar ne? O gal atsidarom šitą? (*Parodo į stovintį ant stalo butelį*) Be reikalo pirmai džino. Tikra išdykėlė.

BILIS. Reiktų būti protingesnei, - kam mėtyti pinigus.

FEBĖ. Nieko, svarbiausia, kad ji dosnios širdies. Paduok man porą stiklų. Juk išgersi su manim, tiesa? Vienai nesinori.

DŽINA. Gerai, bet tik truputį.

FEBĖ. Oi, atleisk, tėti, - gal ir tu nori?

BILIS. Ačiū, nenoriu.

FEBĖ. Skanus gėrimas. Kaip gaila, - būčiau galėjusi anksčiau sugrįžti, bet likau dar kartą pasižiūrėti to ilgo filmo pradžia.

BILIS. Reikia žinoti saiką.

DŽINA. Na ir kaip jis?

FEBĖ. Filmas? Šiaip sau, nieko ypatingo. Bet ten vaidina tas simpatiškas aktorius... kaip gi jo pavardė? Na, kartais dar dainuoja, tokai tamsus, akys įdubusios. Tu turėtum žinoti.

DŽINA. Amerikietis ar anglas?

FEBĖ. Kad nė nežinau. Tikriausiai amerikietis.

DŽINA. O kaip vadinasi filmas?

FEBĖ. (*juokiasi*) Na ką tu, radai ko klausti! Juk žinai, kokia netikusi mano atmintis. Būk sveika! (*geria*) Oho, čia tai džinas! Kartais dabar parduoda tokių birzgalą, - skonis visai kaip odekolono. Bet tu išgirstum, kaip jis postringauja apie alų. Na, o šių dienų kinas tai daugiausia tikras šlamštas! Nė neatsimenu, kada mačiau padorų filmą. Vien orkestrai ir dainos. Arba tie vesternai. Jam tas nekliūva. O man koktu nuo šaudymo. Amžinai po to skauda galvą. Bet aš nepataisoma, - jeigu nieko geresnio nėra, tai einu į bet kokį, kur gi dėsiš? Kad ir į tą beprotnamį už kampo. Nusiperku už šešis pensus saldainių ir sėdžiu dvi valandas, - nesvarbu, ką ten rodo. Bėje, girdėjau, kad jį greit uždarys. Visi dabar sunkiai verčiasi. Aš taip pat ir sakau Arčiui. O jisai nervinasi, nes ir jam paprastai einasi. Bet nieko nepadarysi, žmonės neturi atliekamų pinigų. Ar sakiau tau, kad ėmiau dirbti parduotuvėje? Sėdžiu prie elektrinės kasos. Ne taip jau blogai. Gal tik – merginos prasčiokiškos. Gerai, kad atvažiavai. Arčis tikrai apsidžiaugs. Ji atrodo sublogus. Lyg skruostai įkrite. Ar tau neatrodo, kad ji sublogus?

BILIS. Neatrodo.

FEBĖ. Tikriausiai per mažai valgo. Žinai tas jaunas merginas. Vis galvoja apie savo figūrą. Tai vadinasi niekur neišvažiavot?

DŽINA. Ne.

FEBĖ. O kaip Grehemas, sveikas?

DŽINA. Taip, sveikas.

FEBĖ. O gal šiaip kas nors atsitiko?

BILIS. Ko tu kiši nosį į svetimus reikalus? Kai reiks, pati pasakys.

FEBĖ. Taip, žinau. Ji man pasakys, jei kas nors atsitiks, ar ne, Džina?

DŽINA. Mes truputį susikivirčijom. Tik tiek, daugiau nieko.

FEBĖ. Pagaliau, nors aš ir ne motina, bet išauginti ją padėjau, argi ne? Galų gale, jinai Arčio duktė. Būtų keistoka, jeigu visai nesidomėčiau, ar ji laiminga, ar ne. Geriausia, mieloji, visai apie tai negalvoti. Greitai vėl susitaikysit. Vyrai būna juokingi. Nereikia rimtai į juos žiūrėti.

DŽINA. (*Šypsodamasi*) Dabar man aišku.

FEBĖ. Ir gerai. Dar išgerk lašelį. Tuoj palengvės. Tai dėl ko susipykot? Aišku, dėl kokio nors menkniekio, o sužadėtuvių nenutraukėt?

DŽINA. Nežinau. Turbūt teks.

FEBĖ. Būtų gaila, mieloji.

DŽINA. Sekmadienį aš buvau mitinge Trafalgaro aikštėje.

BILIS. Kur tu buvai?

DŽINA. Mitinge Trafalgaro aikštėje.

BILIS. Kuriems galams, susimildama?

DŽINA. Todėl, seneli, kad aš taip pat, nors ir keista, galybė kitų žmonių, nebegalėjom ramiai žiūrėti į tai, kas dedasi pasaulyje.

BILIS. Ir tu nuėjai į Trafalgaro aikštę?

FEBĖ. Argi ji nesakė?

BILIS. Po galais, tau tikriausiai galvoj pasimaišė!

DŽINA. Panašiai galvojo ir Grehemas. Tiktai jis kone penkiasdešimčia metų už tave jaunesnis ir pasakė šiek tiek kitaip. Viskas prasidėjo tada, kai aš pasakiau, ką noriu

veikti, o paskui išėjo į paviršių galybė kitų dalykų. Aš net neįtariau, kad gali būti susikaupę tiek pagiežos.

BILIS. Nežinojau, kad tu domiesi politika.

DŽINA. Ir aš nežinojau. Man ji atrodė baisi nuobodybė.

BILIS. Dieve mano! Savo metu aš irgi prisiklausiau tų šnekalų. Štai kas atsitinka, kai moterim leidžia balsuoti. Jos spjauna į sužadėtuves tik todėl, kad tiki kiekvienu nevykėliu valkata, rašančiu laikraščiams.

FEBĖ. Gana, tėti, patylėk bent valandėlę. Vadinasi jūs susikivirčijot tada, kai tu pasakei, ką nori veikti?

DŽINA. Na... ne taip paprasta viską papasakoti. Man regis, laiške jums rašiau, kad pravedu dailės pamokas jaunimo klube.

FEBĖ. Taip, taip. Kažkada seniai.

DŽINA. Prieš metus. Anksčiau ten dirbo vienas jaunuolis, geras Grehemo pažįstamas. Jis pasakė, kad jo kantrybė pasibaigė, ir kad daugiau kojos pas juos nekels. "Tai padaužų gauja", - kalbėjo jis. – "Tik pamišėliui gali ateiti tokia mintis mokyti tuos pajodžargas kūrybos. Jie tiesiog padaužos". Šitaip ir pasakė. Bet kažkodėl... kažkodėl aš panūdaui pabandyti pati. Pinigų ten nebuvo ko tikėtis. Keli šilingai už porą vakarų per savaitę. Bet aš turėjau šiokių tokių žinių, - bent jau tuomet maniau, kad turiu. Pati niekada nebuvo gera tapytoja, bet galvojau, kad mokyti kitus man tikrai seksis. Net jei teks peštis su gauja bukagalvių paauglių. Klubo vadovas palaikė mane beprote, tą patį pamanė ir Grehemas.

FEBĖ. Nelabai galiu jį kaltinti. Išties, tai ne pats geriausias darbas. Bent jau tokiai merginai, kaip tu Džina. Kaip supratau, jei tikri chuliganai.

DŽINA. Tikri. Abu vyrai, dirbę prieš mane, niekaip su jais nesusitvarkydavo.

FEBĖ. Bet jeigu jie nenori mokytis, tai ko iš viso ten eina?

DŽINA. Tie užsiėmimai yra privalomi. Tas, kas nors sykį per savaitę ateidavo į mano pamoką, galėdavo dalyvauti kituose klubo renginiuose – šokiuose ir panašiai. Nenusileidau jiems nė per žingsnį, nors kai kurie vos ne dvimetriniai. Ėmiau niekinti visą tą darbą, niekinti juos pačius. Sau neprisipažindavau, bet jaučiau tik panieką. Nekenčiau jų, tačiau supratau, kad man šis tas išeina. O čia Grehemas panorėjo, kad už jo tekėčiau. Tuoju pat, nors jis dar be diplomo, - o aš visai nenoriu. Jam nepatinka, kad aš turiu savų tikslų. Bijo, kad nesudrumsčiau ramaus jo gyvenimo, pavydi, kad man sekasi. Aš jam atsakiau. Tada pasipylė priekaištai, - dėl Trafalgaro aikštės ir viso kito. Žinai, iki šiol nesupratau, - net į galvą niekad neatėjo, kad galima žmogų mylėti, trokšti būti su juo visas dvidešimt keturias valandas per parą, o paskui staiga išsiaiškinti, kad abu gyvenat visai skirtinguose pasauliuose. Šito niekaip nesuprantu. Niekaip. O norėčiau suprasti. Tai siaubinga. Atleisk, Febe, aš be reikalo gėriau tavo džiną. Juk pirkau jums.

BILIS. Jeigu čia dar paleidus kelis balandžius, būtų tikra Trafalgaro aikštė. Baisūs skersvėjai, nesu matęs bjauresnio namo. Niekas neuždaro nei langų, nei durų. Tikrai nemanau, kad tas sveika. Kaip kažin ką, įėjęs pro vienas duris, gali būti ištrauktas pro kitas.

DŽINA. O kaip mūsų Mikas, ar nebuvo laiškų?

FEBĖ. Taip, buvo. Ar tu žinai, kad jis dabar tenai?

DŽINA. Taip, žinau.

FEBĖ. Arčis dėl jo labai nerimauja. Nieko nesako, bet aš jaučiu. Juokinga, iš tiesų, nes jie niekad gerai nesugyveno, dėl daug ko nesutarė. Ne taip kaip su tavim, arba su Frenku. Juk Mikas labai savarankiškas. Visada sakė tai, ką galvoja. Aš ir pati šią savaitę per naktis neužmigdavau.

BILIS. Jis šaunus vaikinai. Kai tik gavo šaukimą, tuoj ir nuėjo. Nei ginčijosi, nei ką. Ėmė ir nuėjo.

DŽINA. (*ūmai užsipliesdama*) O kai pašaukė Frenką, jis atsisakė eiti, ir už tai pateko į kalėjimą, - šešioms mėnesiams. Frenkas, kuris nepasitiki nei savim, nei kitais, amžinai peršalęs ir kankinamas kosulio. Kad kiek, būtų buvęs pripažintas netinkamu karinei tarnybai. Vargšas Frenkas. (*Febei*) Pati vis sakydavai, kad jo sveikata nekokia. Nuo savęs atitraukdama pirkdavai jam visokius skanumynus, ką ten, netgi batų neleisdavai jam nusivalyti. Ne, nuolatos pati blizgindavai. Bet jis ėmė ir pasakė "ne", dargi kalėjimo nepabūgo. Taip, vėliau palūžo, tačiau tik paaukojęs šešis mėnesius savo nelaimingo, patogaus gyvenimo. Jis pasakė "ne"! Manau, kad tai šio to verta. Be reikalo, seneli, lygini Miką su Frenku. Tik neįsižeisk. Visai nenoriu tavęs įskaudinti. Aš abu jus labai myliu, bet man, ko gero, nereikėjo gerti traukinyje.
(*pauzė*)

FEBĖ. Gerai, daugiau apie tai nekalbėsime.

BILIS. Aš tik pasakiau, kad Mikas buvo geras vaikinasis.

DŽINA. Žinoma, geras. Ir labai geras. Devyniolikmetis narsuolis, kuris kaunasi už mus, taip ir neišmokęs pasakyti "ne", niekad nenorėjęs išmokti. Man telieka melsti dievą, kad jis sveikas grįžtų namo.

FEBĖ. Viešpatie, Džina, juk jam nieko blogo neatsitiks, ar ne. Bet kodėl reikia siųsti tuos berniukus tiesiai į ugnį? Juk jie dar vakai. Mikas irgi, - vaikas ir tiek.

BILIS. Negalima eiti prieš savuosius, Džina. Negalima.

DŽINA. O kur Frenkas? Savuosius... kas gi tie savieji?

FEBĖ. Jis skambina pianinu kažkokiam naktiniam bare. Pats nežino, kur dėtis. Nuo to laiko, kai grįžo iš ten. Iš to prakeikto kalėjimo. Niekad to nepamiršiu. Neįstengsiu pamiršti.

DŽINA. Visa tai jau praeitis. Išgerk dar džino. Juk tau pirkau.

FEBĖ. Nenoriu pamiršti. Ir dar privertė jį dirbti šitą darbą. Tokį berniuką! Ligoninės pagalbinis darbininkas. O žinai, kad jį siūsdavo kurstyti katilų?

DŽINA. Taip. Kariuomenėj jam būtų buvę lengviau – galėtų sau smaigstyti durtuvu arabus.

FEBĖ. Man jis apie tai nė žodžio nesako. Vis tiek verčiau nebūtų to daręs. Gal Mikui iš tiesų geriau pavyko. Juk jais ten rūpinasi?

DŽINA. Dar ir kaip rūpinasi.

BILIS. Daug labiau, negu tais laikais, kada man teko kariauti. Taip iki šiol ir neperskaičiau vakarinio laikraščio. Taigi, kai buvau Dardaneluose, per visus mūšius manęs nė viena kulka nekliudė. Net neįdrėskė.

DŽINA. Jie mumis visais rūpinasi. Ir nėra ko jaudintis. Nieko blogo mums neatsitiks. Kas, kas, o mes tai tikrai saugūs. Dieve, sergėk karalienę!

(šviesa gęsta)

Ketvirtas numeris

(Prožektorius apšviečia prie mikrofono stovintį Arčį)

ARČIS. Jie visi yra matę mano spektaklius! ”Karalienė”, ”Edinburgo hercogas”, ”Velso princas” ir... kaip vadinasi ta kita smuklė? Nesijuokiat? O prieš dvi valandas visa salė kvatojo. *(Pauzė)* Akinius nusiėmiau iš anksto. Nenoriu matyt, kaip jūs kankinatės. O ką manot apie tuos negrų dainininkus? Kaip jie jums patinka, a? Tiesiog nežinau, kur mes nueisim. Garbės žodis, nežinau. Tik pažiūrėkit, ką jie dainuoja! ”Juodųjų gatvės dabitų puota”, ”Ksilofonistų puota”, ”Didžiosios gatvės puota”, - juk tai gryna nesąmonė, tiesa? Galėčiau lažintis, kad jūs mane nurašėte dar nė nematę, juk taip? O kaip šitos mergaitės? *(rodo į scenos gilumą)* O kaip jos patinka? Pritrenkiančios. Žinau, jūs manot, kad aš su jomis šauniai pasišiaušiu, ar ne? Kad mane čia nežmoniškai linksma, taip? *(pauzė)* Jūs nė trupučio neklystat. Pažiūrėję

į mane, jūs nepasakytumėt, kad aš seksualus? Ne, gerbiamoji. Pasižiūrėjusi į mane, jūs nepasakytumėt šito, tiesa? (*pauzė*) O jūs paklauskite jį! (*parodo į dirigento pultą*) Jį paklauskit! (*įdėmiai žiūri į salę*) Jūs patikėjot, kad aš negaliu nė dienos be moters? Patikėjot, kad negaliu be moters? Tai štai – nieko panašaus. O va jis – tai tikrai negali! (*Vėl parodo į dirigento pultą*) Man daug mieliau bokalas alaus! Dabar aš jums padainuosiu vieną dainelę, vieną dainelę, kurią parašė mano žmonos sesuo, tokią dainelę, pavadintą “Bažnyčios varpas šį vakarą neskambins, nes zakristijonas pametė kankalą”. Čarli, pradedam.

Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau,
Ir tik savęs, o ne kitų klausau.
Man numylėtos Anglijos gimtos
Jokia kvaila lygybė neatstos.
Neleisk jausmam nuklysti per toli, -
Saviem pirmiausia turim būt geri.
Per amžius britai bus laisvi!
Tas nemokamas gydymas mūsų turtų nedidina,
Ir už perukus teisėjų mes su jumis sumokėjom.
Mūsų armija, laivynas, oro pajėgos tėvynės
Dar parodys tiem laukiniam, kaip imperiją mes ginam;
Mūsų vėliava, dar tau jie norom nenorom tarnauja.
(*I sceną nuleidžiama Britanijos vėliava*)
Žemėlapio kitaip dažyt neleisim,
Be šūvio mes iš niekur neišeisim.
Išsaugosim bent likusias žemes, -
Britanijos spalvų jos neatmes.
Kaip ir kiti, mes stengiamės tik sau!
Visi, visi mes sau temokam stengtis.
Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau, -
Tepadeda jums viešpats!
Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau!
Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau!

Penktas numeris.

Bilis. Febė. Džina.

BILIS. Jos buvo grakščios, paslaptingos ir pilnos orumo. Ką čia kalbėti, - kai moteris lipdavo iš kariatos, ji nužengdavo. Nužengdavo. tuo metu mes galantiškai ištiesdavom jai ranką, kad galėtų atsiremti. O kas dabar? Jūs kada nors matėt, kaip moteris išlipa iš automobilio? Nejaugi nematėt? Aš mačiau, ir daugiau nenoriu matyti, ačiū už malonumą. Taip, iki devyniolikos metų aš moters kojų nebuvo matęs. Nežinojau nė kaip jos atrodo. Iki devyniolikos. Matot, devyniolikos metų aš vedžiau. O kai suėjo dvidešimt, gimė Arčio brolis. Vyresnysis, Vilas. Šiaip ar taip, jis išėjo į žmones. Atsimenu kaip pirmą sykį pamačiau tavo senelę. Jai buvo tik aštuoniolika. Vilkėjo aksominį palatą, tokį juodą su juodo kailio apvadais. Tada jie buvo labai madingi. Ir jis taip gražiai buvo prigludęs prie jos figūros. Su kailine kepuraite ir rankom, sukištom į movą, atrodė kaip iš paveikso.

(Ipuola Arčis, abiem rankom apglėbęs didelį krepšį ir kelis butelius, jau kiek įsilinksminęs. Arčiui Raisui apie penkiasdešimt metų. Plaukai glotnūs, žilstelėję. Jis su akiniais, nežymiai kumptelėjęs, - įprotis atsiradęs prieš trisdešimt metų, kai baigė vieną iš tų privačių Londono mokyklų, kuri paprastai išleidžia į gyvenimą pašlijusios reputacijos avantiūristus, taip pat bankų direktorius ir poetus. Nuomuojančios kambarius šeimininkės jį dievina ir paikina, nes jis toks draugiškas, ir tikras džentelmenas. Kai kurie jo kolegos artistai netgi pavadina jį "profesorium", kaip kad atsargos kapitoną galėtų pavadinti "pulkininku". Po tokio naivaus kreipinio jis tik maloniai nusišypso, nes žino, kad nepriklauso jokiai klasei, ir savo vaidmenį stengiasi atlikti kaip galėdamas geriau. Su tėvu, kuriuo labai žavisi, jis elgiasi šiek tiek globėjiškai. Dar labiau globėjiškas jo elgesys su žmona, kurios gailisi iš visos širdies. Tik dėl to jos nepaliko prieš dvidešimt metų. Nors daug kas pasakytų, kad jam tiesiog pristigo drąsos. Jis neslepia savo nesibaigiančių intymių ryšių su kitomis moterimis, - tiek tikrų, tiek ir išgalvotų. Jie neatskiriami nuo jo gailėsčio, globėjiškumo, nekritiško požiūrio į save. Arčis globėjiškai elgiasi su vyresniuoju sūnumi Frenku, kuriam stinga tėvui būdingo tolerantiškumo, ištvermės ir išorinio blizgesio. Su juo būna pabrėžtinai, beveik neįtikėtinai švelnus. Kas kita duktė Džina, su kuria bendraujant į globėjišką toną įsibrauna netikrumo, atsargumo ir gudravimo gaidelės. Varžosi jos intelekto, jaučia, kad ji, galbūt stipresnė už kitus šeimos narius. Kiekviena jo frazė

apgalvotai nerūpestinga. Tai, ką iš pirmo žvilgsnio palaikytume išsiblaškimu, iš tikrųjų yra komiko technikos priemonė, leidžianti apsimesti, kad jam niekas pasaulyje nesvarbu.)

ARČIS. Ajajai, ir vėl moterų kojos! *(kreipdamasis į visus)* Kaip sako Sternas, kartą sėdęs ant savo arkliuko, nepamesk saiko. Manau, kad šitaip pasakė Sternas. O gal mano kolega Džordžas Robis? A? Sveika, brangioji, pradžiuginai. *(Pabučiuoja Džiną)* Aš be akinių. Palaikiau tave mokesčių valdybos agentu. O maniau, kad jau seniai jo atsikratėm. Kaip tu laikaisi, gerai?

DŽINA. Taip, ačiū. Tavęs laukdama kiek padauginau džino.

ARČIS. Niekis, tuojau galėsi dar išgerti. Tu juk nesusitarus dėl kambario viešbuty ar šiaip kokiuose padoriuose namuose?

DŽINA. Ne, bet...

ARČIS. Na ir puiku. Šiąnakt aš miegu vienas. Ir taip visą juosmenį skauda. Judvi su Febe galit miegoti mano kambarį, o aš kirmysiu ant sofos. Ką tik ant laiptų šnekėjau su mūsų spalvotuoju kolega.

FEBĖ. Jisai studentas.

ARČIS. Visai ne. Jis baleto šokėjas.

FEBĖ. *(abstulbusi)* Negali būti! *(Džinai)* Jisai stambus vyras.

ARČIS. Jie dvi savaites gastroliuos žiemos sode.

BILIS. Baleto šokėjas!

ARČIS. Jis man sakė, kad pas juos skersvėjai nešioja skrybėles po salę. *(Trumpam nutyla ir žinovo tonu kalba toliau)* Jie ne visi spalvotieji, vakar, grįždamas namo, mačiau porą jų autobuse. Visą kelią tarpusavy kalbėjosi, o kiti keleiviai klausėsi. Vos

spėjau atsistoti, kad paspausčiau durų skambutį, kai viena moteris sušuko: “Dėl tokių, kaip jūs, aš netekau kare dviejų sūnų!” Iš pradžių pamaniau, kad čia apie mane, todėl atsisukau, o ji kulia juos skėčiu kaip pamišusi.

BILIS. Negaliu žiūrėti į vyrą, šokantį baletu.

ARČIS. Sykį koncertavau kartu su dviem šokėjais. Kur tik mes nuvažiuodavom, pirmadienį kokia nors moteris paduodavo skundą dėl iškyšulių jų triko. Kur tik nuvažiuodavom. Kiekvieną pirmadienį. Aš įsitikinęs, kad tai buvo viena ir ta pati moteris. Vadindavau ją “markitante”. Na, tai ką mes gersim? Pažiūrėsime, kas čia yra.
(Rausiasi krepšy ir kišenėse)

BILIS. Tavo vardu atėjo telegrama.

FEBĖ. Ar tau neatrodo, kad ji sublogusi.

ARČIS. Nemanau. Jai reikia išgerti, ir viskas bus gerai.

BILIS. *(jau kiek pavargęs ir susierzinęs)* Tavo vardu atėjo telegrama!

ARČIS. Tai jau ir tu išmeldei stiklą, senas smaližiau!

BILIS. Nieko aš nemeldžiau! Sėdėjau čia ir šnekėjau su Džina.

ARČIS. Jeigu pavargai, vadinasi, pats laikas miegoti.

BILIS. Aš nepavargau. Visada galiu ilgiau už tave išsėdėti!

ARČIS. *(paima telegramą)* Kam jam davėt to bjauraus džino. Jis kliedi, kaip susirgęs baltąją karštine. Čia vienas iš mano kreditorių. Palauks. *(Vėl numeta telegramą ant stalo)* Lyg jau laikas būtų jiems ateiti į protą! Aš irgi turiu džino, ir stipraus prancūziško vyno. Mano Febei jis patinka, juk taip, mieloji! Jį gerdama ji mano, kad priklauso rinktinei publikai, ar ne taip?

FEBĖ. Aš jį mėgstu. Visai sulig mano skoniu. Negaliu gerti gryno džino, ne taip, kaip jis (*Arčiui*) O kam visa tai? Ar... ar teatre viskas gerai?

ARČIS. Ne, teatre nieko gero. Pirmadienį salėj sėdėjo šešiasdešimt nusiminusių jaunų paleistuvių, o šiandien buvo apie du šimtus nusiminusių jaunų paleistuvių. Jeigu mums ir pavyks pirmadienį pradėti pasirodymus Vest Hartlpule, tai tik vargais negalais išspaudus leidimą iš kokių trisdešimties įpykusių žmogystų. Bet šiandien aš apie tai negalvoju.

FEBĖ. O, Arči!

ARČIS. O dabar įsipilk sau vyno, mieloji. Nereikia pasiduoti emocijoms. Džina, čia tau. Bili, pabusk!

BILIS. Aš nemiegu!

ARČIS. Tada nešūkauk. Čia ne televizijos reklama. Štai tavo stalas.

BILIS. Aš nenoriu šito gėralo.

ARČIS. Atrodo, kad tu tuoj pagiedosi mums giesmę.

BILIS. Aš pavargęs.

ARČIS. Tuo geriau, - išgerk ir eik miegoti.

BILIS. Aš dar neperskaičiau vakarinio laikraščio.

ARČIS. Jei ką nros laimėjai žirgų lenktynėse, perskaitysi apie tai rytoj.

BILIS. Visai nenoriu čia trūnyti kartu su jumis. Noriu sužinoti kas dedasi pasauly.

ARČIS. Taip, tu stebėtinai gerai informuotas. (*kitiems*) Kaip senas ir neišprusęs aktorius jis visai neblogai apsiskaitęs.

BILIS. Aš visai nesu senas ir neišprusęs aktorius!

ARČIS. Esi, esi, geriau nesiginčyk, o išgerk. Man šiandien šventė.

BILIS. Šventė! Ką tu gali švęsti?

ARČIS. Na, prasideda.

BILIS. (*atsistoja*) Tu iš viso nieko neturi ir negali turėti. Kaip dievą myliu, galiu lažintis, iš ko nori, kad dar prieš kalėdas teismas pripažins tave subankrutavusiu, ir turėsi džiaugtis, jei neatsidursi kalėjime.

FEBĖ. Liepk jam eiti miegoti, Arči. Jis pervargęs.

BILIS. Visai nepervargęs. Tik nelabai apsidžiaugčiau, jeigu antras žmogus šeimoje sėstų už grotų.

FEBĖ. Nusiramink, tėti. Tu perdaug išgėrei.

BILIS. Aš galėčiau tol gerti, kol jūs visi atsidurtumėt po stalu.

ARČIS. Na dabar jau išklos viską, kaip kunigui.

BILIS. Per pusryčius man turėdavo būti pusę butelio trijų žvaigdučių konjako...

ARČIS. Ir pora didžiulių Bifšeksų, ir pora mergaičių iš choro.

BILIS. (*įsiutęs*) Mergiotės pasilik sau!

ARČIS. Kas gali būti geresnio už skanų kąsnelį kumpio.

BILIS. Žinau, ką tu turi galvoj.

ARČIS. Kam taip karščiuotis, tėve. Dar pažadinsi tuos lenkus.

BILIS. Nedrįsk man kalbėti apie tą šleikščių katinų rują! Vienas britas visada vertas tuzino tokių, kaip jie. Būdavo vertas. Dabar jau kažin.

ARČIS. Tiek jau to, negadink visiems vakaro...

BILIS. Aš gyvenime nesu turėjęs skolų, ne taip, kaip tu. Ir neužmiršk, kad aš baigiau vieną iš geriausių Anglijos mokyklų.

ARČIS. Kuri išauklėjo vieną feldmaršalą, simpatizuojantį fašizmui, vieną katalikų poetą, kuris paskui kuoktelėjo, ir Arčį Raisą.

BILIS. Ar tu žinai, ką pasakė apie mane pats Egeitas?

ARČIS. Na žinoma, - kad tu ir misis Patricija Kempbel esat jo mėgstamiausi moteriškų vaidmenų atlikėjai.

BILIS. Tu puikiai žinai, ką jis pasakė.

(iš ilgos patirties Arčis žino, kiek galima sau leisti, ir ima palaipsniui keisti pokalbio toną)

ARČIS. Mes visi žinom, ką jis pasakė, ir kiekvienas jo žodis buvo gryna tiesa.

(Bilis piktai dėbteli į jį ir sugriebia savo stiklą)

Taigi kaip jau kalbėjau, kol mano senas ir neapsišvietęs tėvas nenutraukė...

BILIS. Visai ne gėda būti senu aktorium. Tu ir tokiu niekad netapsi. Tu net nežinai, ką reiškia žodis “aktorius” !

FEBĖ. Tėti, geriau eik miegoti, - jau pradedi nusišnekėt.

BILIS. Mano laikais komikas savaime buvo asmenybė. Norint vaidinti, reikia pačiam kuo nors būti!

ARČIS. Proga šiai kukliai šventei yra rytoj, - ne, dabar jau šiandien, - šiandien sukankančios dvidešimtosios metinės.

FEBĖ. Dvidešimtosios metinės? Kokios metinės?

ARČIS. Dvidešimtosios metinės nuo tos dienos, kai aš nemoku pajamų mokesčio. Paskutinį kartą mokėjau 1936 metais.

BILIS. Vis tiek jie tave prigriebs, niekas nuo jų dar neišsisuko. Pamatysi!

ARČIS. Gerai, brangusis, apie dievo rūstybę galėsi vėliau. Manau, kad tai labai reikšmingas pasiekimas, ir kad aš už tai nusipelniau viešo pagerbimo. *(Džinai)* Ar nemanai, kad tavo senis nusipelno pagerbimo?

DŽINA. Aš niekaip nesuprantu, kodėl tu sumokėjai mokesčius 1936 metais.

ARČIS. Tiesiog pritrūko laimės. Buvau įkliuvęs ligoninėj su abipuse išvarža. Niekam to nelinkėčiau. Atvejis buvo labai komplikotas. Netgi maniau, kad reikės atsisakyti visų savo ateities planų. Na, bet čia kita kalba. Kada nors papasakosiu. Taigi, guliu sau aukštiekninkas ir galvoju, ar gali bokalas alaus suteikti žmogui jėgų gyventi, kai staiga išlindę iš už širmos, mane užpuola du vyrai su katiliukais ir lietpalčiais. Tai buvo vienintelis Arčio paslydimas. Kiekvienam gali taip atsitikti. Tikriausiai palatos sesuo įdavė. Ji man vis kalbėdavo, kad esanti labai dievobaiminga, tai ko gero jinai ir įdavė. Prieš atsidurdamas ligoninėj, dirbau dramos trupėje, vaidinau “Pasakojime apie du miestus”. Kartą jai apie tai užsiminiau, o jinai ir sako: “A, taip, berods esu girdėjus...” *(Biliui)* Šita dama buvo airė. “Pasakojimas apie du miestus – tikriausiai apie Sodomą ir Gomorą?”

(Džina šypsosi. Bilis ir Febė nebesiklauso)

ARČIS. Vieną moterį parteryje ši istorija labai prajuokino.

FEBĖ. Džina susipyko su Grehemu.

ARČIS. Nejaugi? Atleisk, man derėjo pačiam pasiteirauti, ar ne? Atleisk man, brangioji. Ko gero aš jau nusitašęs. (*Apsidairo*) Visi jūs neblogi. Visi.

FEBĖ. Ji nutraukė sužadėtuves.

ARČIS. Tikrai nutraukė? Ir kaip aš anksčiau nepagalvojau, kad tokiems intelektualams, kaip tu, sužadėtuvės kvepia provincializmu. Dabar tau trūksta tik motociklo su priekaba.

FEBĖ. Pakaks iš jos šaipytis, Arči. Būk protingesnis. Juk matai, kad ji nusiminus.

DŽINA. Aš visai nenusiminus, ir dar nieko galutinai nenusprendžiau. Atvažiavau jūsų aplankyti ir pasižiūrėti, kaip gyvenat. Pasiilgau.

FEBĖ. Tikrai? Labai gražu, mieloji. Žinok, jog aš tikrai džiaugiuosi.

ARČIS. Ji supranta, kad aš visai iš jos nesišaipau.

FEBĖ. Būtų gerai žinoti, kuo viskas baigsis.

DŽINA. Manimi nesirūpinkit. Ar Mikas jums neparašė?

ARČIS. Ne, mūsų Mikas moka savimi pasirūpinti. Jis tai jokių problemų neturi. Tikriausiai jodosi ten su mergom. Bent jau viliuosi. O kas atsitiko tarp judviejų, tavęs ir Grehemo?

BILIS. Jeigu nori žinoti, tavo duktė sekmadienį buvo Trafalgaro aikštėj.

ARČIS. Nejaugi? Gal tu viena iš tų, kuriems nepatinka ministras pirmininkas? O aš jam ėmiau jausti simpatiją. Berods, po to, kai jis nuvyko į Vakarų Indijos salas įpiršti Noeliui Kaverdui pjėsės idėjų. Bet turbūt tokius dalykus supranta vien mano kartos žmonės. Ar jis tave tik kartais išveda iš kantrybės?

FEBĖ. Viešpatie, kad aš žinočiau, kas su mumis bus!

ARČIS. Panašų jausmą man sukelia tas siaubingas šuo pirmam aukšte. Vos tik jį pamatau, tuoj visas užverdu. Taip mane veikia trys dalykai: vienuolės, kunigai ir šunys.

FEBĖ. Aš nenoriu dirbti iki paskutinio atodūsio. Prieš galą norisi ir pagyventi. Viskas atrodo taip nyku, kai pagalvoji, kad turėsi tempti ir tempti jungą, kol atsuksi kojas į duris. Jam gerai, jis pagyvena. Vis su moterimis. Bent kol kas. O aš nenoriu palydėti gyvybę kokiam bjauriam, dvokiančiam skersgatvy, nenoriu, kad mane nudobtų koks valkata Geitshede, Hartpule, ar kitoje iš tų dievo pamirštų skylių.

DŽINA. Febe, nereikia šitaip, prašau. Juk susėdom ne liūdėti, o pasilinksminti.

FEBĖ. Pasilinksminti! Manai, aš nenoriu pasilinksminti! Įgriso gyventi su pašlemėkais, ir tokie kaip jis man įgriso.

(Ji verkia)

ARČIS. Negaliu žiūrėti, kai moterys verkia. Negaliu! Pabandyk ją nuraminti, Džina.

DŽINA. *(eidama prie Febės)* O kodėl ne tu?

ARČIS. Kad ir kaip norėčiau, aš bejėgis.

DŽINA. *(Febei)* Gal jau eisi miegoti, mieloji?

FEBĖ. Taip, turbūt reikia, gerai tu sakai. Rodos, aš kiek perlenkiau. Arčis žino, kokia aš būnu. Kai tik smarkiau susijaudinu, visada šitaip. Šiandien tikriausiai mane išmušė iš pusiausvyros tavo atvykimas. Toks mielas netikėtumas. Be to, neduoda ramybės mintys apie Miką. Vis galvoju apie tuos mūšius.

ARČIS. Eik pamiegoti, brangioji, o kai pabusi, tau bus geriau.

FEBĖ. *(atsistodama)* Gerai, mielasis. Einu, nes ir taip vėlu. Tėčiui jau seniai metas miegoti. Rytoj bus nepanašus į žmogų. Liepk jam, Arči, eiti miegoti, gerai?

ARČIS. Gerai. *(Džinai)* Palydėk ją.

FEBĖ. *(Stabtelė)* Ar ateisi pasakyti man labanakt, Arči?

ARČIS. Taip. Kai tik atšvėsiu šitas metines. Juk man tai jubiliejus.

FEBĖ. *(šypsodama)* Vis juokauja.

(Išeina su Džina)

ARČIS. *(Biliui)* Nori dar vieną prieš miegą?

BILIS. Ne, ačiū. Man jau gana.

ARČIS. Pradėk, senas diede. *(įsipila stiklą)* Iš veido matau, kad tuoj giedosi savo giesmę.

BILIS. Nieko tu nematai!

ARČIS. Kaip kažin ką giedosi. Gerai, paguoskim savo širdis. Paskui išgerk alų ir eik miegoti.

BILIS. Gerai. Tuoju.

(Išsitiesia ir ima giedoti)

“Stok į mūšį, Kristaus
Kariauna narsi,
Paskui Jėzaus kryžių
Ženkime visi.
Pats dangaus valdovas
Priešų mušti ves,
Tad pirmyn į kovą...”

(Į kambarį grįžta Džina, ir Bilis pailsęs nustoja giedoti. Jis palengvėle eina į savo kambarį)

BILIS. Labos nakties, Džina. Gerai, kad apsilankei. Pasikalbėsime rytoj.

DŽINA. Būtinai. Ir neužmiršk, kad vediesi mane į klubą.

BILIS. Labanakt, sūnau.

ARČIS. Labanakt, tėti.

(Bilis išeina)

DŽINA. Tėti...

ARČIS. Taip.

DŽINA. Tu kažką slepi nuo manęs.

ARČIS. Tavęs niekada neapgausi. Ką gi, pastabumas – talento pagrindas.

DŽINA. Kas atsitiko? Visą dieną po krūtine jaučiu tuštumą. Tarsi turėtų kažkas įvykti. Tau pažįstamas toks jausmas.

ARČIS. Taip, pažįstamas. Miką paėmė į nelaisvę. Rodos, niekas iš šeimos dar nežino. Ką tik perskaičiau laikraštį. Nebuvo prasmės šiandien jiems sakyti. Vis tiek netrukus jau rytas. *(Atplėšia telegramą)* Laikraščiai paprastai sužino tokius dalykus anksčiau už artimuosius. Aš žinojau, kokia čia telegrama. *(Ištisia telegramą jai ir pakelia laikraštį)* Jis ko gero išguldė visą krūvą tų arabų. O štai čia nufotografuotas tavo draugas, tas, kurį pamačius tave paima siutas. Šįkart atrodo gana rimtas. Turbūt susirūpinęs dėl mūsų Miko likimo.

DŽINA. Aš gal dar išgersiu.

(Jis pastumia jai stiklą)

ARČIS. Mikui nepatiktų, jei mes nutrauktume savo šventę. Išgeriam už jį, ir tikėsime, kad su dievo pagalba jis neprapuls. Nei jis, nei mokesčių inspektorius.

Taip, kaip tu neapkenči ministro pirmininkų, aš neapkenčiu šunų. Vienuolių, kunigų ir šunų. Ar tau pasakojau, kaip kartą aš sau pačiam pasakiau didžiausią komplimentą, kurį iki šiol labai branginu. Sykį ėjau kažkur krantine, kiek menu, visai netoli namų. Gal prieš kokius dvidešimt penkerius metus, nes buvau dar visai jaunas. Taigi einu krantine pasimatyti su viena tokia, kaip mes tada vadindavom, traškute. O gal pūkute? Ne, taip dar anksčiau sakydavo. Tiek to, svarbu, kad paskui su ja nenuobodžiavau. Bet svarbiausia, kad aš einu krantine visai vienas, į nieką nekreipdamas dėmesio, *(pauzė)*, ir staiga prieš mane dvi vienuolės... *(pauzė)*, dvi vienuolės... *(pameta pasakojimo giją, atrodo labai pavargęs ir senas. Pažvelgia į Džiną ir pastumia jai butelį)*

Pasikalbėk su manim.

Uždanga

Pirmojo veiksmo pabaiga

Pertrauka

Šeštas numeris

Bilis, Febė ir Džina. Febė įkaitus nuo alkoholio.

BILIS. Aš žinojau, kad nelaisvėj jo ilgai nelaikys. Tiesiog neišdrįstų.

FEBĖ. Už poros dienų namie... negaliu tuo patikėti.

BILIS. Jie neišdrįstų, netgi šiais laikais, šitie išverstakiai laukiniai. Prisižiūrėjau jų dar per prieš karą. Atsimeni, Febe, aš dalyvavau toj programoj...

FEBĖ. Na o kuriems galams jiems reikalingas toks berniukas? Iki šiol nesuprantu. Naudos jokios. Ką jie iš jo peštų?

BILIS. Suskretę sukčiai. O aš tada buvau priėmimo pas pasiuntinį. Padovanojo man dėžę Havanos cigarų “Romeo ir Džiuljeta”.

DŽINA. *(apsikrovusi laikraščiais)* Ką gi, Raisu pavardė vėl išgarsėjo.

BILIS. Jie buvo štai tokio ilgumo. Jau daug metų nerūkiu panašaus cigaro.

FEBĖ. Jis mėgsta cigarus. Kartais jam nuperku indiškų. Jie pigūs, bet jam vistiek tinka, ar ne?

BILIS. Žinoma, tinka. Šituos man atvežė Džina. Tu ką, neprisimeni?

FEBĖ. A, taip. Buvau pamiršus.

BILIS. Tavo galva kaip rėtis.

FEBĖ. Mokykloj man visada nesisekdavo. Vis galvoju apie Arčį. Bijau, kad jam teks nusivilti. Kad nieko neišeis, ir jie vis dėlto nepaleis Miko namo.

BILIS. Atleisk man, Febe, tu kalbi tokias klaikias nesąmones, kad norisi atsikelti ir išeiti.

DŽINA. Jie davė oficialų įsipareigojimą.

BILIS. Oficialų įsipareigojimą, tegul įsikiša jį į užpakalį. Jei aš manyčiau, kad mūsų beriuko likimas priklauso nuo jų “oficialaus įsipareigojimo”, iš karto būtų galima sakyti “ačiū ir viso gero”.

FEBĖ. *(su laikraščiu ant kelių)* Ten laukia mūsų lėktuvas, pasiruošęs pargabenti jį namo.

BILIS. “Oficialus įsipareigojimas”, tai vis politinių veikėjų žodžiai. Mūsiškiai žino, ko vertos tokios garantijos.

DŽINA. *(skaito)* “Gražinkite jį namo”. Po kelių valandų seržantas Raisas skubės namo specialiai jam paskirtu “Dakotos” lėktuvu.

BILIS. Jie puikiai žino, kad nieko kito nelieka.

DŽINA. Suprantat, mes savo šeimoj turėsime didvyrį...

BILIS. Kiekvienas iš mūsų būtų padaręs tą patį. Mes visi ne iš kelmo spirti. Bet ne visi prasimuša į viršų. Ne kiekvienam laimė padeda. Man, pavyzdžiui, visada sėkėsi, visada. Kas be ko, turėjau ir talentą. Tas pasiuntinys, seras Pirsonas, vardo neatsimenu, buvo labai mielas, vyras kaip reta, pats šauniasis iš jų visų. Jisai man pasakė, kad esu jo mėgstamiausias aktorius. Neskaitant Džordžo Robio.

FEBĖ. Kokia jiems nauda laikyti kažkokį vaiką. Juk jis visai dar kūdikis.

DŽINA. O čia rašo...

BILIS. Jam sekasi. Man irgi sekėsi. Be to, žinokit, aš turėjau talentą.

DŽINA. *(skaito)* “Leitenantas Pirsonas iš Lesterio, buvęs kartu su seržantu Raisu beveik iki pat jo paėmimo į nelaisvę, pasakė, kad Raisas nušovė ne mažiau kaip septynis iš atakuojančių priešų”.

BILIS. Kaip tu sakei, Pirsonas?..

DŽINA. “Tikriausiai jam baigėsi šoviniai, ir tada jį sučiupo, - pasakė Pirsonas. – Jaunasis Raisas ne iš tų, kurie pasiduoda”.

(pauzė)

FEBĖ. Aš tik nenoriu, kad Arčis nusiviltų. Ir taip jam sunku. Pakanka savų nemalonumų. Nemanau, kad jis prie jų įpratęs.

BILIS. Pamatysi, praeis pora dienų, ir Mikas sėdės čia, pasakodamas, kaip ten viskas buvo.

FEBĖ. Atsimenu, sykį vaikystėj mama pažadėjo nuvesti mus į pantonimą, o paskui atsitiko taip, kad ji negalėjo. Nežinau, kodėl, tikriausiai pristigo pinigų. Bilietas balkone tada kainavo šešis pensus. Vargšė mama, vėliau ji mus nusivedė, bet manęs tai jau nepaguodė. Buvau perdaug nusivylusi. Savaitėmis svajoju vien apie pantonimą. Taigi nereikia gyventi lūkesčiais. Nes tikrovė visada nuvilia. O Arčis šito nesupranta. Jis visada kuria didžiausius planus. Kurių niekad neįgyvendina.

BILIS. Jisai kvailys.

FEBĖ. Jis perdaug geras kitiems, štai kur jo bėda. Tokių žmonių neįvertina. Gal laikim šitą butelį? Pareidamas Arčis dar parsineš.

BILIS. Kas buvo – pražuvo. Nebeatgaivinsi. Seniai jam šitą sakau. Bet jis neklauso. Nieko nenori klausyti.

FEBĖ. Arčio nepriversi pakeisti nuomonę. Jis pats viską nusprendžia. Juk publika tik ir vaikosi pigių sensacijų. (*Džiniai*) Klausyk, pasidalinam likutį per pusę. Mes visi turim rasti... kaip ten tas žodis?

BILIS. Kompromisą?

FEBĖ. Ji žino, ką noriu pasakyti. Teisingai, mieloji. Stengiesi iš visų jėgų, plėšaisi, o paskui ateina metas, kai tos jėgos išsenka. Nepasakysi, kad tai pralaimėjimas, - nors gal ir taip. Paprasčiausiai, paklūsti sveikam protui. (*Džiniai*) Ar tau jis ką nors sakė?

DŽINA. Apie ką?

FEBĖ. Nesvarbu, apie ką. Man jis dabar nieko nesako, tik liepia nesijaudinti, o pasakot nieko nepasakoja. Frenkas man minėjo, kad šeštadienį trupei išmokėjo tik pusę algos, ir jis manęs, kad tie scenos darbininkai tikriausiai susikirto su juo, nes...

BILIS. Jis man žadėjo parnešti cigarečių. Seniai būčiau pats nusipirkęs. Tikriausiai sėdi tam "Roklife".

FEBĖ. Kai paskambina prie durų, aš nesiryžtu atidaryti, - o kas, jeigu ten policininkas, atnešęs šaukimą į teismą?

DŽINA. (*ištiesdama Biliui cigaretes*) Pabandyk šitą.

BILIS. Tas prakeiktas viešnamis.

FEBĖ. Jautiesi kaip pagautas, kai bijai atidaryti savo duris.

BILIS. Ir vis tiek kartą pamatysi, kad prie durų policininkas...

FEBĖ. (*pavargusiu balsu, be irzlumo*) Būk geras, nepertraukinėk manęs, kai aš kalbu su Džina.

BILIS. (*Džinai, mandagiai*) Ačiū, mieloji. (*Ima į rankas laikraštį*)

FEBĖ. Sugadinau jam nuotaiką.

DŽINA. Visai ne. Jis tiesiog skaito laikraštį. Tiesa, seneli?

BILIS. A?

FEBĖ. Tiek to, geriau nesijaudinti. Ar ne? Laikraščiuose parašyta, kad Mikas grįžta namo, o jie ten turi išmanyti apie tokius dalykus. Visa kita nesvarbu. Išgerk, mielas.

BILIS. Ačiū, nenoriu.

FEBĖ. (*Džinai*) Įpilk jam į stiklą. Štai ten stovi. Ak, tas tėtis, jis viską perdeda, tiesa, tėti? Viską perdeda, bet vis dėlto sako tiesą. Apie Arčį. Joks priešas jam nėra pakenkęs tiek, kiek jis kenkia pats sau.

DŽINA. Prašom, seneli.

BILIS. Ačiū, Džina. Išgersiu vėliau.

DŽINA. Kam vėliau? Geriau dabar. Pats laikas atšvęsti. Pakelk, išgeriam už Miką.

FEBĖ. Tikrai, ko čia grimsti į nusiminimą. Tik jau nelabai yra ką gerti. Tikiuosi, kad Arčis ten neužsisėdės.

DŽINA. Su juo Frenkas. Tėtis greitai grįš.

FEBĖ. Žinoma, Frenkas pasirūpins, kad jis laiku grįžtų namo. Frenkas nuovokus berniukas, - nors ir ne visada. (*Džinai*) Turbūt tu vienintelė iš mūsų esi tikrai protinga.

DŽINA. Senelis taip nemano.

BILIS. Ji tokia pat kvaištelėjusi, kaip ir jūs.

FEBĖ. Savim jis nemoka pasirūpinti. Pilna galva visokių planų, kaip susikrauti turtą. Neseniai buvo susižavėjęs aktoriais, atliekančiais moteriškus vaidmenis. Turėjome uždirbti krūvą pinigų. Taip tvirtino Arčis. Bet kol jisai ruošė programą, publikos susidomėjimas nublūgo. Dabar – rokenrolas. Ką čia kalbėti. Tas pats ir su moterim. Jisai joms atsibosta. Kiekviena apsilanko čia kelis kartus, ir viskas...

BILIS. Kada gi tu nustos malti liežuvium!

FEBĖ. Jam nepatinka, kada aš apie tai kalbu. Lyg ji nežinotų, kas čia dedasi.

BILIS. Vis tiek nėra reikalo apie tai šnekėti.

FEBĖ. Ji jau ne maža mergaitė, tiesa, brangioji?

BILIS. Nenoriu apie tai girdėti, - ir ji, manau, taip pat.

FEBĖ. Gerai jau, gerai.

BILIS. Ji bendrauja su gerai išauklėtais žmonėmis. Ir jai neįdomu klausytis tavo skundų.

FEBĖ. Žinoma, neįdomu.

BILIS. Na matai. Visa bėda, kad jūs nenučiuokiate, kur baigiasi padarumas, - tai visa jūsų bėda. Nepainiok jos į mūsų reikalus, jai skirtas visai kitoks gyvenimas.

FEBĖ. Aš tik sakiau jai...

BILIS. O aš tau sakau, kad nereikia! Vis tiek nieko gero jai nepasakysi. Todėl patylėk...

DŽINA. Seneli, meldžiu...

BILIS. O ko tu negrįžti į Londoną, pas savo draugus?

DŽINA. Nesipykim...

BILIS. Kokia tau iš mūsų nauda?

DŽINA. Nelabai aš noriu grįžti į Londoną...

FEBĖ. Aš tik kalbėjau su ja apie Arčį, daugiau nieko. Tu dar neišvažiuosi, tiesa, mieloji?

DŽINA. Žinoma, ne.

FEBĖ. Kas čia tokio, jeigu mums šnekantis aš pasakiau, kad Arčiui nesiseka?

DŽINA. Štai... *(Stato ant stalo mažą buteliuką džino)*

FEBĖ. Jei ir paminėjau moteris, tai tik todėl, kad ir su jomis jam nesiseka. Man tie dalykai niekad neužkliūdavo. Ir nelabai pačiai rūpėjo, netgi tada, kai buvau dar jauna. Bet vyrai, žinoma, kitokie. Jiems tas svarbiau. O, pažiūrėk, ką ji sugalvojo!

DŽINA. Pamaniau, kad reikia turėti atsargai, nes tėtis gali susivėlinti.

BILIS. Tu ką, - milijonierę vaidini?

DŽINA. Bet negausit nė lašelio, - pirma turit pavalgyti. Per dienas tik arbata ir cigaretės.

FEBĖ. Kad manęs joks valgis netraukia. Tikrai, mieloji.

DŽINA. Tuoju ką nors sutaisysiu.

FEBĖ. Nereikia, tikrai nenoriu. Nereikia.

DŽINA. *(kilstelėdama nuo kėdės)* Nesiginčysim...

FEBĖ. Džina, būk gera, - aš negaliu! Nenoriu!

DŽINA. Bet žmogui būtina pavalgyti. Jei nieko neužkandi...

FEBĖ. *(nusijuokdama)* Žmogui būtina pavalgyti. Nair pasak!

DŽINA. Taip ilgai neišsilaikysi, mieloji.

(Bilis atsistoja, niūniuodamas "Amžių uolą", ir išeina į kairę)

FEBĖ. Ji sako, žmogui būtina pavalgyti. Ar tu girdi? Kur jis dingio?

DŽINA. Nuėjo į virtuvę.

FEBĖ. Žmogui būtina ne tik valgyti. Jis dar turi galybę kitų prievolių, tokių prievolių, apie kurias tu nieko nežinai, nes to nemoko universitete. Ir kam tau žinoti?

DŽINA. Aš žinau, brangioji. Gyvenimas neglosto. Tačiau būk išmintinga, reikia kažkaip laikytis.

FEBĖ. Ne tau mane mokyti išminties, Džina.

DŽINA. Atleisk mieloji. Turėjau galvoj ką kita.

FEBĖ. Nemokyk manęs išminties! Tu gera mergaitė, Džina, ir aš labai tave myliu. Bet tu net nesi tikra mano duktė. Nei Mikui, nei Frenkui neleisčiau taip kalbėti su manim, o juk jie mano sūnūs.

DŽINA. Gerai, pamiršk, ką sakiau. Abi pamirškim. Mes dar neišgėrėm už Miką.

FEBĖ. Nemanyk... nemanyk, kad tu kažin kas.

DŽINA. Febe, prašau... Juk aš tik...

FEBĖ. Nemanyk, kad tu kažin kas. Ką jis ten daro?

DŽINA. Tikriausiai taisosi kokį nors valgį.

FEBĖ. Nenoriu, kad jis ten viską sujauktų. Jis žino, kad aš nenoriu jo leisti į virtuvę. Visada palieka baisią netvarką.

DŽINA. Štai, išgerk.

FEBĖ. Kodėl iki šiol nėra Arčio? Juk galėjo sugrįžti anksčiau ir atšvesti, sužinojęs, kad sūnus gyvas ir sveikas ir keliauja namo. Nežinau... kas jūs per žmonės...

DŽINA. Nepyk, Febe, argi negalima nesivaidijant? Kad nors būtų dėl ko, o dabar... tiesiog vaikiška...

FEBĖ. Visai ne vaikiška. Be to, kodėl tu manai, kad mes vaidijamės? Aš tik pasakiau, kad nenoriu valgyti, o tu mane užsipuolei.

DŽINA. Nieko aš neužsipuoliau.

FEBĖ. Visi jūs tokie... ir kas per žmonės?

DŽINA. Patikėk, Febe, aš visai ne...

FEBĖ. Aš negaliu valgyti, todėl kad man bloga.

DŽINA. Tada nereikia.

FEBĖ. Ką tu supranti apie gyvenimą? Nieko apie jį nežinai, nes mes visi tūpčiojam apie tave. Net Arčis darė, ką galėjo, nors ir nedaug ką įstengė. Nesakau, tu buvai gera mergaitė, ir stengeisi iš visų jėgų. Vis norėjai prasimušti į žmones, ir pasiekei savo. Niekas iš mūsų tuo negali pasigirti. Tik tu, vienintelė. Tu ir Mikas. Žinoma, dar senelis. Jis taip pat pasiekė, ko norėjo. Aišku, dabar jam iš to jokios naudos. Jo žvaigždė jau nusileido. Bet vis tiek – geriau nusileidusi žvaigždė, negu niekad nepakilusi. Ir jo sūnus toksai, - tas kitas Bilas. Arčio brolis. Tik jis iki šiol tebėra didelis žmogus. Tikrai didelis. Jo nepaimsi.

DŽINA. *(bando pakreipti pokalbį)* Jis advokatas, todėl tu juo ir žaviesi. Visai kaip tas kino aktorius, kuris dėvi peruką ir mantiją vos ne kiekvienas...

FEBĖ. Man jis patinka todėl, kad jis džentelmenas. Visai nepanašus į savo tėvą, nors abu mokėsi toj pačioj prašmatnioj mokykloj ir visa kita. Man patinka, kaip jis su manim bendrauja. Labai gražiai kalba, ir mano vardą taria ne taip, kaip visi. Tu paklausytum, kaip jisai sako "Febe".

DŽINA. Aš jį tik porą kartų esu mačiusi.

FEBĖ. Žinoma, kad esi mačius. Jis vis sakydavo, kad Arčis nemoka gyventi. Iš pradžių jis retkarčiais mus aplankydavo. Prieš išeidamas kiekvieną kartą įsprausdavo

man į delną porą penkinių ir tardavo: “Tik Arčiui nè žodžio”. Aš nežinodavau, apie ką su juo kalbėti. Mes visada gyvendavom kokioj nors lūšnoj, ir aš norėdavau, kad jis ateitų. Jausdavaus be galo nesmagiai. Jam nebuvo kaip ateiti su žmona, o su juo aš nemokėjau kalbėti. Paskui abu broliai būtinai susivaidydavo dėl Arčio nesėkmingų mėginimų praturtėti. Arčis visada sėdėdavo arba be pinigų, arba be darbo. Atsimenu, kaip kartą Bilas ateina, o mes su Arčiu neturim nè kasnelio duonos. Tada pusdykiai pirkdavom iš mėsaininko bekonienos liekanas ir vertėmės iš mažytės pašalpos. Tu ir berniukai tuo metu gyvenot pas senelį. Arčis tada neimdavom iš jo pinigų, - nežinau, gal iš profesinio pavydo. Taigi, Bilas sužinojo, kad Arčis vėl pakliuvęs į bėdą, dabar neatsimenu, kokią. Bet atrodo tąkart buvo kažkas rimta. A, rodos, bandė kažkam įbrukti padirbtą čekį, tik ir ano ne kvailo būta. Šiaip jau čia ne Arčio stilius, jis niekada atvirai nesukčiaudavo, kad ir daug ką jam galime prikišti. Tikriausiai tą dieną buvo girtas. Taigi Bilas atvažiavęs atėjo pas mus, - tada gyvenom Brikstone, - o gatvėj vaikai sudirbo jo mašiną. Išskyrus daktarą, ten beveik niekas automobiliais nevažinėjo. Kad Bilas būtų nors žodį pasakęs! Kai išėjom pro duris, ir aš pamačiau, ką tie vaikai padarė, iš gėdos sustojau kaip įbesta ir prapliupau verkti. O jis draugiškai patapšnojo man per petį ir tepasakė: “Man labai gaila; Febe, bet niekuo negaliu pagelbėt. Ko gero, šitaip bus visada”. Taigi, jis padėjo Arčiui išsikapstyti iš tos bėdos, ir viskas baigėsi gerai. Svarbiausia čia ne tiek pinigai ar pagalba Arčiui, - nors, aišku, ir už tai aš jam dėkinga. Svarbiausia, kaip jis kalbėdavo su manim, - ramiai, draugiškai, - ir kaip jis tapšnodavo man per petį.

DŽINA. Taip, įsivaizduoju, kaip jis tai darydavo.

FEBĖ. Ką tu nori pasakyti? Ką tu turi galvoj?

DŽINA. Nieko, brangioji. Geriau apie tai nekalbėkim...

FEBĖ. Ką tu nori pasakyti.?

DŽINA. Tik tiek, kad aš įsivaizduoju, kaip brolis Bilas tapšnoja tau per petį, įbruka į delną dešimt svarų, o paskui važiuoja į savo klubą pietauti. Daugiau nieko, Febe. Ir gana apie tai.

FEBĖ. Nori, pasakyti, kad jam tiesiog buvo gaila manęs?

DŽINA. Ne.

FEBĖ. Nebijok, sakyk, - juk manai, kad jam tiesiog buvo gaila manęs.

DŽINA. Aš taip nesakiau ir nemaniau. Geriau tu...

(Jeina Arčis su Frenku. Frenkas – išbalęs, nedrąsus devyniolikmetis. Jis jau susitaikęs su Arčio “klapčiuko” vaidmeniu, leidžiančiu jiems elgtis gana draugiškai ir natūraliai, ir tas tėvo ir sūnaus santykių pakaitalas juos abu patenkina. Jis impulsyvus, kupinas lengvai sukeliama geranoriškumo. Nesubrendęs ir, matyt, niekad nesubręs)

FEBĖ. Aš noriu sužinoti, ką tu turėjai galvoj.

ARČIS. Brangioji, niekas tau nepasakys, ką jis arba ji turi galvoj. Metas tą žinoti.

FEBĖ. Patylėk valandžiukę, Arči, aš kalbuosi su Džina. Ji žino, ką aš turiu galvoj. Tu žinai, ką norėjau pasakyti, tiesa?

ARČIS. Ar žinai, ką ji turi galvoj? Aš apie tai visiškai nenutuokiu. *(Frenkui)* Man jau aišku, kad nereikėjo taip anksti grįžti.

FEBĖ. Nori, kad tau pasakyčiau?

DŽINA. Febe, ką tu darai?

FEBĖ. Nori?

DŽINA. Aš turėjau galvoje tai, kad puikiausiai įsivaizduoju, kaip dėdė Bilas tapšnojo tau per petį, - lygiai taip, kaip jis kariuomenėj sveikindavo kareivius su kalėdom. Taip demokratiškai, taip paperkančiai, ir taip angliškai.

ARČIS. Na, Bilas visai neblogas vyras. Tik niekaip nesupranta tokių, kaip mes. O svarbiausia, nenori suprasti. Bet aš jo nekaltinu.

FEBĖ. *(Džinai)* Tau jis nepatinka, tiesa? Žinojau, kad jo nemėgsti.

ARČIS. Štai kad ir dabar. Manot, jog broliukas Bilas mus suprastų? Tiesiog abstulbtų visa tai išgirdęs. Paduok mums tą krepšį, Frenkai.

FEBĖ. O tau išties nedera jo nemėgti. Per daug esi jam skolingas.

ARČIS. Sakyčiau, tai pakankamai sviri priežastis jo nemėgti.

FEBĖ. Tu niekada jam neprilygsi.

ARČIS. O jis man niekada neprilygs, gerasis mūsų Bilas. Gal jam gyvenime ir sekasi, bet jis nėra blogas žmogus. Ar žinot, kad mano brolis Bilas yra turėjęs tik vieną žmoną, kurios nė karto neiškeitė į meilužę, ir išauginęs tris žavingus ir talentingus vaikus. Dviem iš jų Kembridžo universitetas suteikė garbės daktarų laipsnius, ir visi trys, jei tikėti žmonių kalbom, labai sėkmingai susituokė.

FRENKAS. Apie ką čia jūs visi kalbat? Sveika, mieloji Džina. Manau, kad šiandien bus linksmas subuvimas.

(Apkabina ją ir pabučiuoja)

ARČIS. Tikra tiesa. Perskaičiau šiandien “Telegrafe”. Atsibodo skaityti apie mūsų Miką, o čia, žiūriu, nukištas į vidurį...

DŽINA. *(karštai)* Tik jau nesakyk, kad tu skaitai...

ARČIS. Žinoma skaitau. Kaip kitaip sužinočiau, kas iš mano giminių susituokė, kas mirė, o kam gimė vaikas. Kaip jau sakiau...

FRENKAS. Kol tavęs taip šiurkščiai nepertraukė.

(Dar kartą švelniai pabučiuoja Džiną)

ARČIS. Teisingai. Jaunoji Sonia išteka.

DŽINA. Už ko?

ARČIS. A, už kažkokio pramoninko sūnaus, kapitono Čarljo Greitošaudžio Prikrautkelnio iš Guobų Būdos, esančios Glosteršire. Dėl dievo meilės, kur dingo visi stiklai? Gerasis mūsų Bilas... dabar jis turi viską, ko norėjo, įskaitant Čarlį Greitošaudį Prikrautkelnį.

FEBĖ. Arči, aš kalbuosi su Džina.

ARČIS. Taigi, įėjęs aš ir pamaniau, kad tu kalbiesi su Džina. Įvertinau situaciją žaibiškai.

FEBĖ. Žinoma, tokiems, kaip tu, bepigū šaipytis. O aš mečiau mokyklą būdama dvylikos metų.

ARČIS. Viešpatie, jeigu ji ims vėl apie tai porinti, aš, kad ir koks girtas, užsikarsiu ant stogo ir pradėsiu kaukti. To dar niekad nesu daręs.

FEBĖ. Tada reikėdavo mokėti šešis pensus per savaitę.

FRENKAS. Duok jai ramybę, senas kriene. Linksmiau, mama, mes tuoj pašvęsim.

FEBĖ. Aš kalbuosi su Džina.

ARČIS. Taip, jau girdėjom. O ko mums visiems nepasikalbėti su Džina? Juk ne kasdien ją matom. Frenkai, pasišnekėk su Džina.

FRENKAS. Tėti...

(Atjausdamas Febę, krypteli galvą jos pusėn, bet Arčis, iš pradžių nusiteikęs linksminti, jau pavargęs ir iniciatyva ima slysti jam iš rankų)

ARČIS. Pirmiausia išgerkim. Labai diplomatiškas arba labai taktiškas aš būnu tik tada, kai padoriai išgeriu.

FEBĖ. Už mokslą reikėdavo mokėti šešis pesus per savaitę, o mano motinai ir tu stigdavo.

ARČIS. Mes gyvenam visuotinės gerovės valstybėj, brangioji. Niekas neskursta, niekas nevargsta; visi aprūpinti.

FEBĖ. Ėmiau dirbti valgykloj valytoja už...

ARČIS. Visiems gerai. Mūsų Mikui gerai. Ir Bilui gerai. Jam ypatingai, jo net į kalėjimą arabai nebuvo uždarę. Ir Frenkui gerai, - jam tuoj neberekės stovėti prie katilų, tiesa, sūnau?

FRENKAS. Geriau jūs abu užsičiauptumėt.

ARČIS. Ir Džinai gerai. Ji susitaikys su Grehemu ir užmirš apie tą kvailą, seną Trafalgaro aikštę ir savo ministrus pirmininkus, panašius į šunis pirmame aukšte. Prašom, brangioji. (*paduoda stiklą Febei*)

FEBĖ. Tu nesupranti...

ARČIS. Aš žinau. Būdama dvylikos metų, Febė gramdydavo ir plaudavo grindis valgykloje, kur pietaudavo penki šimtai vaikų, ar ne taip?

FEBĖ. Leisk man...

ARČIS. Juk taip? Ar jūs galit įsivaizduoti, ar kuris nors iš jūsų gali įsivaizduoti, kiek kartų ji man pasakojo apie tuos penkis šimtus vaikų ir tą valgyklą?

FRENKAS. Gerai, nutilk.

ARČIS. Gerai, sūnau, aš nutilsiu. Perduok šitą Džinai. Atrodo, ji žinos, ką su juo daryti.

(Atsistoja ir perduoda stiklą Džinai. Lieka stovėti prie kairėje esančios kėdės)

DŽINA. Žinosiu.

FRENKAS. Tu per daug nuo mūsų nutolai. Čia kas vakarą subuvimas.

ARČIS. O žinai, kodėl? Žinai, kodėl? Todėl, kad esame elgetos ir pašlemėkai. Esam girtuokliai, maniakai, pamišėliai, iškvankėliai, sugedę visi iki vieno. Mus kankina problemos, apie kurias kiti nė negirdėjo, mes tartum personažai, kuriais niekas netiki. Esam taip nutolę nuo žmogiškojo gyvenimo kasdienybės, kad apie tokius, kaip mes, pasakojimi anekdotai. Bet iš tikrųjų nesame net juokingi. Mes visiems nuobodūs. Todėl, kad į nieką nepanašūs. Niekur nepritampam, ir viskas mums nesiseka. Esam baisiai įkyrūs, nieko neveikiam, bet jei ko nors imamės, tai sukeliame dievai žino kokį šurmulį. Nuolat stengiamės sudominti kitus savo žemais, niekingais, neįtikėtinais menkais rūpesčiais. Panašiai, kaip šita nelaiminga, pasigailėtina senutė. Tik pažvelkit į ją. Kas ją sieja su tokiais žmonėmis, kaip jūs? Apsišvietusiai ir išsilaisvinusiai. Ji visai girta, jos apkvaitęs, neišsivystęs niekad nelavintas protas šuoliuoja kaip padūkęs, varomas kraujo, prisotinto alkoholio, kurio aš nespėju jai pirkti, ir jinai dar verčia mus klausytis visokių nykių, nesmagių istorijų, kurias jau esam tūkstantį kartų girdėję. Juo labiau ji sensta, juo smarkiau nerimauja, kas bus, kai nebegalės dirbti. Bijo, kad gyvenimą baigs pailgoj dėžėj kur nors Geitshede arba Hartlpule.

FEBĖ. Apie ką jis kalba?

ARČIS. Dabar ji papasakos, kad mano brolis Bilas apmokėjo jūsų mokymo išlaidas. Štai ką ji nori papasakoti tau, Džina. Kad tavo stipendijos neužteko patiems svarbiausiems dalykams, - knygoms, kelionėms, drabužiams. Už viską mokėjo Bilas. Kiekvieną iš jūsų aprūpindavo. Frenkas tatau žino. Atleisk, Febe, kad taip sudirbau tavo sentimentalią istoriją. Šitas Arčis panorėjęs visada gali bet ką sudirbti.

FEBĖ. Ji nieko nežino apie Miką, nei apie tave, nei apie mus. Tikrai nežino.

ARČIS. Sužinos. Ateina laikas, ir viską sužinom. (*Frenkui ir Džinai*) Ji pavargus, be to, jau sensta. Pavargo, nuo manęs pavargo. Nei gamta, nei gyvenimas jos niekuo neapdovanojo, todėl ir kitiems ji neturi ko duoti. Aš esu vienintelis jos turtas, ir, dievaži, ji pavargo nuo manęs! Ar ne, senučiuke? Juk pavargai, tiesa?

FEBĖ. (*karštai*) Aš stengiausi prasimušti į žmones. Iš visų jėgų stengiausi. Buvau neišvaizdi, bet ką jau pasiekiau, tai pasiekiau pati. Vaikystėj buvau negraži. Nors ne, ką ten negraži! Buvau tokia bjauri, kad bjaurėnę mergaitę sunku ir įsivaizduoti. Niekas iš jūsų gyvenime tokios neregėjo. Bet aš stengiausi prasimušti į žmones. Ir kai ko pasiekiau. Juk sugebėjau jam patikti.

FRENKAS. Koks riksmas! Nejaugi negalima nors kartą tyliau? O tai, žiūrėk, atbėgs tie prakeikti lenkai. Pasibarkim. Vis tiek jau baratės. Bet ar negalima tyliau!

ARČIS. Tai buvo seniai. Jie žino, kaip seniai visa tai buvo. (*Frenkui*) Gal patylėtum? Per tavo šaukimą aš negirdžiu, ką pats rėkiu. Geriau padainuotum man kokią nors savo dainą. O kur senukas?

DŽINA. Jis virtuvėj.

ARČIS. Bili! Eikš čionai! Su kuo jis ten? parsivedėj ką nors iš “Kembridžo” Turbūt dar nebuvai bandęs ant virtuvės stalo? Tas pats, kaip ant operacinio. Tarsi pjaustytum kumpį. (*Džinai*) Ar dar nepasiilgai savo Grehemo?

FEBĖ. Frenkai, jis nori parsivesti vieną iš tų moterų, juk taip? Tiesiog į čia, ar ne?

ARČIS. Duok jai ramybę, sūnau. (*Atsisėda dešinėj stovinčios sofos kairėje*)

FEBĖ. Nejaugi tu manai, kad aš negirdžiu, kas čia darosi, kai guliu viršuj, negalėdama užmigti?

ARČIS. Ir jie viską žino, gali neabejot. Žino, koksai šunsnukis aš esu, brangioji. Ir tikriausiai žino neblogiau už tave. Ko gero. Jai tuoj praeis, ar ne, brangioji? Kurgi tas tėtūšis? (*Frenkui ir Džinai*) Tik neapsimeskit, kad jums tai naujiena

(Įeina Bilis)

A, štai ir tu, seniai užgesusi žvaigždė! Ar atnešei mums gabalėlį kumpio?

BILIS. Kas čia jums visiems yra?

ARČIS. Laukiam, kada atvažiuos psichiatras su sanitarais.

BILIS. Parnešei man cigarečių?

ARČIS. Tik Džina išimtis. Ji dar turi viltį. Palauk, tu senas diege, tu dar perskaitysi apie savo anūkę ir misterį Grehemą pamiršau kokį iš Guobų Būdos, Šruksberio, Glosteršire. Štai, prašom. *(Meta Biliui cigaretes ir paduoda stiklą)*

FEBĖ. *(Biliui)* Jau lindai prie to torto.

BILIS. Ką?

FEBĖ. Tu lindai prie mano torto. Lindai prie mano torto, ar ne?

BILIS. *(susigėsdamas)* Norėjau užkąsti...

FEBĖ. Tas tortas buvo Mikui. Mikui, o ne tau.

BILIS. Atleisk...

FEBĖ. Aš pirkau jį Mikui. Kad grįžęs rastų.

ARČIS. Nieko čia tokio.

FEBĖ. Kaip suprasti – “nieko tokio”?

ARČIS. Mikas nieko nesakytų.

FEBĖ. Užtat aš pasakysiu! Nenoriu, kad jis eitų į virtuvę. Pasakyk jam, kad daugiau kojos ten nekeltų. Nieko čia ypatingo, ir ta virtuvė ne mano, bet man labai svarbu. Ko kišai nagus prie to torto?

BILIS. Aš pamaniau...

FEBĖ. Ko tu prie jo lindai? Juk ne tau buvo padėtas. Kaip ir į galvą atėjo? Argi aš tavęs nemaitinu? Nemanyk, kad tu man duodi tiek jau daug pinigų, - nieko panašaus!

ARČIS. Febe, užmiršk tą tortą!

FEBĖ. Neužmiršiu. Aš nieko neužmirštu. Gal tu ir užmiršti, bet aš – niekad.

ARČIS. Nupirksim kitą.

FEBĖ. Kur gi ne, tu nupirksi kitą! Juk toks turtingas! Tau pinigai patys į rankas eina! Ką čia reiškia nedidelis tortas, - mes tuziną tokių užsakysim! Šį tortą pirkau ir aš, ir jis man kainavo trisdešimt šilingų. Maniau, kai grįš Mikas, turėsiu kuo pavaišinti, nes noriu jį pavaišinti, noriu kuo nors jį pradžiuginti po viso to, ką jam teko patirti ir iškęsti. O šitas prakeiktas senas rajūnas, šitas kiaulė, lyg jam niekad nebūtų gana, nuslenka į virtuvę ir sukiša savo ilgus nagus tiesiai į tą tortą!

(Ji nesusitvardo ir apsipila ašaromis. Bilis stovi susigėdęs ir labai įskaudintas jos žodžių, nors miglotai supranta jos būseną. Pastato ant stalo savo stiklą ir padeda cigaretes)

BILIS. Atleisk man, Džina.

(Pereina per sceną ir išeina į savo kambarį)

FEBĖ. Arči, ar tikrai niekas šiandien pas tave neateis?

ARČIS. Tikriausiai, jis gerokai pasismagino, daugiau už visus. Na ir į sveikatą. Vis tiek nereikėjo tau su juo taip kalbėti. Ne, šiandien aš nieko nelaukiu.

FEBĖ. Aš nenorėjau, Arči, atleisk man...

ARČIS. Žinoma, geriau, kad ateitų. Bet čia tau nieko naujo. Verčiau, brangioji, paimtum save į naga. (*Dainuoja*) Paimk save į naga, į naga, į naga. Paimk save į naga, ir viskas bus gerai!

FRENKAS. Teisingai, vaikučiai, - neužmirškim, kad mes britai.

ARČIS. Visi taip dar. Nėra nieko paprastesnio. Aš visada šitai žinojau. Ir broliukas Bilas vis man kartodavo. O dabar prisipilkim ir būkim laimingi. Gal už Miką, a?

FRENKAS. Taip, už mūsų Miką! Ko tokia susiraukus, Džina. Juk tu mus pažįsti.

DŽINA. Tikrai?

ARČIS. Nesvarbu, - ir kodėl ji turėtų pažinti, Febės žodžiais tariant. Mes visi įkaušę, o tai reiškia, kad esam dar mažiau, negu paprastai, panašūs į žmonijos atstovus. (*Frenkui*) Argi ne taip, katilų giltine! Nė kiek neabėjoju, kad toj ligoninėj visi pacientai miršta nuo šalčio, o jis sveikatos apsaugos ministerijai sutaupo tūkstančius svarų.

FRENKAS. (*Febei*) Tau jau geriau?

FEBĖ. Atrodo, kad Džina nenori gerti su visais, - ir žinot, kodėl?

ARČIS. Ne, o kodėl?

FEBĖ. Todėl, kad, man regis, Mikas jai nepatinka. Nemanau, kad jį mėgtų.

ARČIS. O kodėl turėtų jį mėgti? Bet tai ne kliūtis. Kaip ir man. Frenkai, eik pas senuką ir įkalbėk jį grįžti. (*Eina per sceną prie dešiniojo prosceniumo*) Nors kartą pabandykim būti normalūs ir apsimesim, kad esam laiminga, solidi ir padori šeima. Miko labui. Matot, aš tikrai manau, kad jam šitai turėtų patikti. Esu įsitikinęs, kad jis laiko mus gana siaubingais žmonėm. Net blogesniais už tuos arabus. Nusiramink, Džina, tau nereiks čia ilgai kentėti, - ne ilgiau, negu Mikui. O šis vakaras Miko. Febe,

pašok mums savo šokį. *(Ši frazė ištariama tokia pat nerūpestinga, bet kartu kruopščiai apgalvota Arčio intonacija)* Ji puikiai šoka, argi ne, mano senute? Kažin, gal ir šiandien išspaus man ašarą. Pamatysim. Pamatysim. Frenkai, padainuok savąją dainą.

DŽINA. Aš net nežinau, ką dabar jaučiu. Net nežinau, ar išvis ką nors jaučiu.

ARČIS. Nesvarbu, brangioji. Man jau daug metų šitaip. Jūs jau seniai mirus, misis Merfi, geriau pasilinksminkim. Grįžta kareivis Mikas, todėl aplaistykim šią džiugią progą!

Uždanga

Septintas numeris

Muzika. Arčis atsistoja, jo veidas plačiai išsišiepęs, tačiau akys be gyvybės. Kartkartėmis, kokią sekundę arba dvi, jis nežymiai leidžia suprasti, kad stebisi, nesuvokdamas, kaip čia atsirado

ARČIS. Tik paklauskite! Ką tik aš sutikau žmogų su rabarbaru ausy! Su rabarbaru ausy! Prieinu prie jo, sakau jam: “Ką jūs veikiat su tuo rabarbaru ausy?” O jis sako: “Aš pažįstu vieną tikrą barbarą su auskaru ausy, o aš nešiojuos tik rabarbarą ausy”. Ačiū jums už audringus atodūsius. O, kad jūs būtumėt girdėję, ką apie mane pasakė Džeimsas Egeitas! *(Grįžta prie ankstesnio monologo)* Bet man dar liko vienas bandymas, ponios, ar ne? Dar liko vienas. Tikrai. Jūs manot, kad man tai svarbu, taip? Visai man nesvarbu. Va jam - svarbu! Jūs paklauskite! Ar aš pasakojau apie savo žmoną? Kaip, pasakojau? Mano žmona, ji ne tikrai kvaila, bet ir šalta kaip ledas. Taip, šalta. Gal ir atrodo miela, bet ji labai šalta, mano žmona. Labai šalta. Šalta ir kvaila. Kaip žmonės sako, tikras debiliškas ledkalnis. Neplokite per daug smarkiai, - šis pastatas ir taip vos laikosi. Tai kaip, leisit man dar pamėginti? Leisite, matau. Pažvelkit į mane, - čia viskas tikra, jokios apgaulės. Aš visas tikras, jokios apgaulės. Jūs netikit, kad aš tikras, taip? Tai žinokit, kad toks ir nesu. *(užsikirsdamas)* Aš nesiruošiu atimti iš jūsų malonumo, kurio, kaip žinau, visi laukiate. Tuojau jums padainuosiu. Padainuosiu vieną tokią dainelę, paties sukurtą dainelę. Nesu jos niekur

įrašęs, todėl jeigu jums patiks, pasakykite jiems. Jie nesiklausys, bet jūs vis tiek pasakykit. Ta dainelė vadinasi “Mano mergaitei visada trūksta oro, bet ji neprieštarauja, jeigu ją gerai praputi.”

(Dainuoja)

“Aš toks pat, kaip jūs visi čia,
Susirinkę po darbų,
Ne girtuoklis, ne mergišius,
Ir man niekas nesvarbu.
Aš kraštutinumų vengiu,
“Už” ir “prieš” svarstau ilgai,
Meilės siekti nesistengiu, -
Netikiu aš ja, draugai!

Aš, ačiū dievui, normalus, normalus, normalus.

Aš, ačiū dievui, normalus,
Toks pat, kaip jūs visi.

Aš, ačiū dievui, normalus,
Toks pat, kaip jūs visi.

Esu drausmingas, padorus,
Jokia valdžia man nebaisi
Tokių, kaip aš, nestinga,
Saikingų ir protingų,

Ir mes labiausiai savo kraštui reikalingi.

(Staiga įsiterpia būgnas, atitinkamai pasikeičia apšvietimas. Deklamuoja)

Bet kai mums grėsmė iškils,
Ir po kojom žemė svils.

(Orkestras groja “Vilties ir šlovės krašto” *melodiją)

Šitokie, kaip jūs ir aš
Vėliavą į kovą neš

Sako, mūs galybē baigēs;
Sako, mums jau mirti laikas.
Bet jei mes visi kaip vienas

*(Prožektorius apšviečia už permatomos uždangos stovinčią nuogą moterį su
Britanijos šalmu, laikančią buldogą ir trišakį)*

Už tėvynę brangią stosim,
Pergalę jai iškovosim.

(*Daina, šlovinanti Britanijos imperiją. Kompozitorius E. Elgaras (1857-1934)

Ačiū dievui, mes normalūs, normalūs, normalūs.

Ačiū dievui, mes normalūs,

Mes esam tautos žiedas,

Nepadarysim, gėdos,

Jei pašauks tėvynės balsas

Kraują mes už ją praliesim,

Ir gyvybės negailėsime.

Ji įvertins mūsų narsą.

Ačiū dievui, mes normalūs, normalūs, normalūs.

Aštuntas numeris

(Arčis, Frenkas, Febė, Džina, Bilis)

ARČIS. Ji pavogs tavo paskutinius marškinius ir parduos skudurininkui.

FRENKAS. Kas?

ARČIS. Misis Roberts iš septinto namo Kleipitleine visada taip sakydavo.

FRENKAS. Apie ką čia kalbi, tu konservatyvus senas mulki?

ARČIS. Kalbu apie tą šviesiaplaukę kalę iš “Kembrižo”, kuri nuolat gadina nuotaiką tavo seneliui. Ir neadink manęs konservatyviu senu mulkiu.

FEBĖ. Aš atsimenu misis Roberts. Mums ji buvo labai gera.

ARČIS. Gal aš ir senas mulkis, bet konservatorius nesu.

FRENKAS. Čia kaip cigarų mėgėjams, tokiems, kaip senelis.

(Šoka) “Su tuo galu cigaro, cigaro, cigaro, aš juos visus pašokdinau su tuo galu cigaro! Su tuo galu cigar...”

ARČIS. Mūsų mokykloj buvo toks vyrukas, kuriam pasisekė įlysti į leiboristų vyriausybę. Apie jį vis sakydavo, kad yra nuosaikus kairysis. Paskui jis pateko į lordų rūmus, kur jam suteikė titulą. Na, o po to, vargu ar kas lieka iš nuosaikaus kairumo, tiesa?

FRENKAS. Man atrodo, kad tu nežinai, apie ką kalbi.

BILIS. Kažkada aš turėjau butą Kleipitleine, - už viską mokėjau tik dešimt šilingų per savaitę.

FEBĖ. O aš maniau, Frenkai, kad tu padainuosi.

ARČIS. Jeigu tau pavyks atsikratyti tų trafaretinių frazių, kurios tave persekioja kaip krintantys nuo lubų šikšnosparniai, tada galėsi kai ko iš manęs pasimokyti.

FRENKAS. Pažįstu daug tokių, kurie iš tavęs pasimokė.

ARČIS. Neužmiršk, kad aš tavo tėvas.

FRENKAS. Kada tu tai prisiminei?

FEBĖ. Frenkai! Būk geras, padainuok.

ARČIS. Tu nori būti toks, kaip Džina.

FRENKAS. Ji tiesiog nuo mūsų atprato. Ar ne, brangioji? Kaip tu jautiesi? (*Apkabina ją*)

DŽINA. Gerai.

FRENKAS. Tikrai? Bet tu jau užmiršai, kaip mes čia gyvenom, tiesa?

FEBĖ. Visai neužmiršo. Ji taip lengvai neužmiršta, ar ne, brangioji?

DŽINA. Ne... manau, kad ne.

FRENKAS. (*Febei*) Tau jau geriau?

FEBĖ. Taip, ačiū, mielas. Prieik ir pabučiuok mane. (*jis pabučiuoja*) Jis geras sūnus, ar ne? Netgi kai aš kvailioju. Mes visi kartais kvailiojam.

ARČIS. Išskyrus Džiną.

DŽINA. Prašyčiau liautis kalbėjus su manim taip, lyg aš būčiau iš kitos planetos.

FEBĖ. Arčis tik juokauja, ar ne, Arči? Vakar aš užmiršau išgerti tabletę nuo vidurių. O žinot, mano motinai niekad gyvenime neprireikė daktaro, - žinoma, jeigu neskaitysim gimdymų. Vieninteliai vaistai, kuriuos ji vartojo, buvo tabletės nu vidurių, peroksidas ir olandiški lašai.

DŽINA. Peroksidas?

FRENKAS. Gerdavo jį vietoj alaus.

FEBĖ. Ji sulaukė devyniasdešimt trejų metų ir nekainavo valstybei nei penso. (*Biliui*)
Kaip jautiesi?

BILIS. Ačiū, Febe, gerai.

FEBĖ. (*Arčiui*) Įpilk jam, Arči, jo stiklas jau beveik tuščias.

BILIS. Aš vis bandau atsiminti tos moters vardą.

FEBĖ. Kokios moters?

BILIS. Tos iš Kleipittleino. Pusryčių ji kas rytą duodavo lašinių, pakepintų su sūriu. Iki to laiko niekada nebuvo ragavęs.

FEBĖ. Man tokie valgiai nelabai patinka. Beje, ar matėt, - atleiskit, kad nutraukiau, bet kaip tik dabar prisiminiau, - ar matėt šios dienos laikraštį Porto hercogienės dukters nuotrauką?

FRENKAS. O ar būtina?

FEBĖ. Būčiau ir pati nepamačius. Skaičiau, kas parašyta apie Miką, o nuotakos tiesiog negalėjau nepastebėti. Ji atrodo tokia žavinga. Ar tu matei, Arči?

ARČIS. Žinoma. Greta kapitono Greitašaudžio Prikrautkelnio.

FEBĖ. Ar tau ji neatrodo nuostabi?

ARČIS. Man pasirodė, kad ji panaši į tėčio bufetininkę "Kembridže".

FRENKAS. Taip, - kaip vyras persirengęs moterim.

FEBĖ. Frenkai!

ARČIS. (*greitai*) Febė labai žavisi Porto hercogiene, tiesa, brangioji? Mano, kad ji tikra aristokratė.

FEBĖ. Gal tai ir kvaila, bet aš visada ja domėjausi. Dar tada, kai ji buvo visai jauna. Kažkodėl man atrodo, kad ji turi būti puiki moteris. *(pauzė)*
(Arčiui) Kaip jo savijauta? *(Krypteli galva Bilio pusėn)*

ARČIS. Gera. Kaip tu jautiesi, gerai?

BILIS. Ji būtinai uždėdavo ant lašinių sūrio.

ARČIS. Jam iš galvos neišeina Kleipitleino šeimininkė. Žinot, ta "Kembridžo" bufetininkė man primena vieną tipą, - *(Džinai)* ir tau bus įdomu, nes čia nėra kiek ne blogiau už ministrus pirmininkus ir šunis, - kuris buvo airis, oro akrobatas, visų vadinamas "Ledi Rozi Abejaip". Iš tikrųjų jis buvo pamaldus vaikinys. Vėliau viską metė ir nuėjo dirbti į kažkokios firmos reklamos skyrių. Tai šitas Rozi mokėjo tiek keiksmų, kiek neišgirsi niekur per visą šeštadienio vakarą. Galėdavo neatsikvėpdamas berti juos dešimt minučių, ir nė sykiu nepakartoti. Tiesiog buvo artistas. Bet pats nešvankiausias keiksmas anglų kalboj, kaip ir bet kurioj kitoj, jam buvo žodis "toris". Taip vadindavo bet ką, kuo tikrai pasipiktindavo.

BILIS. Galiu lažintis, kad jis buvo airis.

ARČIS. Ką tik apie tai sakiau. Reikia geriau klausytis.

FEBĖ. Maniau, kad Frenkas padainuos.

ARČIS. Jeigu jam paduodavo lėkštę netikusiai apkepintų bulvių, jis pasmeigęs iškeldavo jas ir sakydavo: "Kas kepė šitas bjaurias, kad jas kur, pasmirdusias torių bulves?"

FRENKAS. Jau pasakojai šitą istoriją.

ARČIS. Tuoj aš tave sudorosiu.

FRENKAS. Tai aš tave sudorosiu. Kad bent būtų ką pasakoti.

ARČIS. Kai tu išmoksi pasakot taip, kaip aš, tada ir pakalbėsime.

FRENKAS. Aš niekad taip nepasensiu, kad pasakočiau tokias nesąmones.

ARČIS. Man atrodo, kad verčiau padainuotum.

FRENKAS. Gerai jau, gerai. Padainuosiu Džinai, nes ji manęs dar negirdėjo. Vieną Bilio dainelę. Ji britiška...

BILIS. Ką? Kokią dainą?

FRENKAS. Ir labai dievobaiminga.

BILIS. Kokią dainą jis dainuos?

FRENKAS. Taip kad jūs visi čia rasit dvasiai peno.

(Dainuoja ir šoka)

“Anglija, valdyk!” sušukę,
Baigę šlovint karalienę,
Sunaikinę liežuvio kariauną būrų,
Negailėkit, paaukokit nors po šilingą kiekvienas
Karo vyrui, siunčiamam už jūrų.

Jis tik išsiblaškęs vargšas, ir silpnų daug turįs,
Bet iš jo mes nieko ir nereikalaujam;
Nes dabar jisai šlovingos mūsų armijos karys,
Ir jaukius namus palikęs iškeliauja.

Kirpėjo sūnus, kepėjo sūnus, grafo ar lordo sūnus...

Penkiasdešimt tūkstančių raitų, pėsčių nusiųs tenai,
Ir pasidarbuos kiekvienas krašto labui.
O kas vienom mergaitėm pasirūpins?
Tai siųskit skrybėlę ratu ir meskit, meskit būtinai!

BILIS. Tai siųskit skrybėlę ratu ir meskit, meskit būtinai!

ARČIS. Kaip mėgėjui, visai neblogai.

BILIS. Paskutinį kartą aš ją dainavau vienoj smuklėj, kažkur Jorkšire. Tada, pirkęs pintą alaus, gaudavai pilną lėkštę Jorkširo pudingo, vos galėdavai suvalgyt. Ir viskas už du pensus.

ARČIS. Baik, tėti. Niekur niekada tiek neduodavo, netgi tavo laikais.

BILIS. Sakau tau, kad gaudavai lėkštę Jorkširo pudingo...

ARČIS. Tu jau visai susenai.

BILIS. Ir vos galėdavai suvalgyti.

ARČIS. Jau tavo galva nebe ta, tėti. Tavim dėtas, aš sėdėčiau, ir tiek.

BILIS. Aš ir sėdžiu.

ARČIS. Ir išvis jau silpnas.

FEBĖ. Arči, neerzink jo.

BILIS. Visai aš ne silpnas! Aš dar dvigubai stipresnis už tave, - dėkui dievui! (*Staiga pastebi, kad visi žiūri į jį šypsodamiesi*) Dėkui dievui, dar turiu sveikatos. Manot, kad nieko nesuprantu. Įpilkit man šito!

FRENKAS.

Liūdna man, kada mergaitės nēr šalia,

Liūdna man, kai vienišas aš vakare...

ARČIS. Gal gali valandėlę patylėti? Aš dabar galvoju. A, taip!

Viršuj mergaitė mano sėdi tualete,
jinai iš aukšto žiūri į mane.

FEBĖ. Nereikia Arči. Kam šitaip dainuoti! (*Džinai ir Frenkui*) Jis visada dainuodavo šitą dainą. Turbūt tai jo mėgstamiausia daina.

DŽINA. Tu ją padainuok.

FEBĖ. Aš? Man neišeis. Net nežinau, ar atsiminčiau žodžius.

FRENKAS. Pamėgink, brangioji, gal išeis.

FEBĖ. (*Arčiui*) Ar verta? (*Jis linkteli*) Tada pabandysiu.
(*Dainuoja*)

Bernelis mano sėdi balkone,
Bernelis žiūri į mane.
Kas gi tai?
Kur jis? Štai,
Moja nosine aukštai.
Linksmas kaip varnėnas,
Giedantis per dieną.

DŽINA. Ačiū, Febe. Ačiū.

FEBĖ. Turbūt labai baisiai išėjo.

BILIS. Na, aš einu miegot.

FEBĖ. Jau?

BILIS. (*eidamas į savo kambarį*) Taip, aš tik prisėdau išgerti tostą už mūsų Miką.
Eisiu miegoti, kol jūs neprisišaukėt tų prakeiktų lenkų. Labanakt visiems.
(*Visi jie sušunka "Labanakt"*)

FEBĖ. Man irgi turbūt tuoj reiks eiti. Jaučiuosi pavargus. Bet rytoj į darbą neisiu. Nejaugi jie tikisi, kad aš ateisiu?

DŽINA. Žinoma, ne.

FEBĖ. Nors tikriausiai per daug susijaudinau ir negalėsiu užmigti. *(Džinai)* Ar aš tau rodžiau Klaros laišką?

DŽINA. O kas ta Klara?

ARČIS. *(Febei)* Man metas miegoti, brangioji.

FEBĖ. Valandėlę. Aš tik perskaitysiu jai Klaros laišką. Klara – mano dukterėčia, ta, kur Toronte. Verčiau skaitysiu pati, nes jos rašysena nelabai kokia. Jinai mano brolio Džono duktė. Dabar jie visi ten, ir Džonas taip pat. Prieš ketverius metus jie su penkiais šimtais dolerių atidarė savo restoraną, - štai jų duktė. *(Paduoda Džinai fotografiją)* O dabar turi viešbutį Toronte ir ruošiasi dar vieną atidaryti.

ARČIS. *(Džinai)* Tau nebūtina apsimesti susidomėjusia, brangioji. *(Febei)* Jai visai neįdomūs visi tie tauškalai apie Kanadą.

FEBĖ. Kaip tik įdomūs. Juk aš tavęs nevarginu, ar ne?

ARČIS. Kodėl Frenkui dar nepadairuoti?

FEBĖ. Aš tik noriu jai pasiaiškinti. Jie atidarė vieną viešbutį Toronte, o dabar rengiasi atidaryti kitą Otavoj. Toronto viešbučio reikalus tvarko mano brolis Džonas, bet jie nori, kad mes persikeltume į Otavą, ir kad Arčis būtų ten viešbučio valdytojas.

ARČIS. Ką aš išmanau apie viešbučius? Esu gyvenęs tik mobiliuotuose kambariuose.

FEBĖ. Vos tik aš apie tai užsimenu, jis tuoj supyksta.

ARČIS. Dėl dievo meilės, nebesakyk, kad aš supyktu, vos tau juos paminėjus. Tu ką tik paminėjai, tiesa? O aš visai nesupykau. Tiesiog toji užmačia nė sudilusio penso neverta.

DŽINA. Kada gavai laišką?

FEBĖ. Prieš kokias dvi savaites. Bet ji rašo, kad nebūtina iš karto nuspręsti, - mėnesį ar du galima pagalvoti.

DŽINA. O kaip berniukai?

FEBĖ. Jeigu norės, jie irgi gali persikelti. Nežinau, kaip Mikui, bet Frenkui tokia mintis patinka, ar ne?

DŽINA. Tikrai, Frenkai?

FRENKAS. Apsidairyk aplinkui. Ar tu matai kokią nors prasmę likti šitam jaukiam Europos užkampy? Neapgaudinėk savęs mintimi, kad galėsi čia ką nors nuveikti, ar net pabandyti, Džina. Niekas tau neleis. Visi keliai uždaryti. Kas tu esi? Tu esi niekas. Niekam tu nereikalinga, pinigų neturi, patyrimo taip pat. Ir gyvenimą nugyvenusi būsi niekas ir pinigų neturėsi, - skirtumas bus tik tas, kad būsi sena! Tau pats laikas pagalvoti apie save, Džina, nes niekas už tave to nepadarys. Niekas to nesiims, nes niekam tokie dalykai neberūpi. Žinoma, jie kalbės apie rūpestį, ir įrodymui kas savaitę paims iš tavo algos kelis šilingus, priklijuodami ženklus ant tavo profsajungos kortelės, bet netikėk jais, - tuo visas rūpestis ir baigsis. Visi tokie užsiėmę, taip skuba prasibrauti į kelio vidurį, kad nė kiek nesuka galvos, kur eina, - jiems svarbu tik išsilaikyti tam prakeiktam vidury! (*Linksmi, vos ne dainuodamas*) Bjaurūs nenaudėliai!

“Liūdna man, kada mergaitės nēr šalia.

Liūdna man, kai vienišas aš vakare”.

ARČIS. Ššš... pažadinsi lenkus.

FRENKAS. kažkas turi tave patį pažadinti. “ Vienišas tu vakare!”

ARČIS. Verčiau eitum miegoti.

FRENKAS. Tave ir tą šviesiaplaukę kalę iš “Kembridžo”. Jus abu. Kaip beždžionė ant šakos nieko negalvoju! Einu miegot.

(Išeina dainuodamas, palietęs ranka Arčio petį, o kitiems pamojavęs)

ARČIS. Labanakt, vaikeli.

FRENKAS. *(dainuoja)* “Rasiu prieglobstį tavy, Amžių uola įstabi!”

(išeina)

ARČIS. Be to, Toronte negausi tamsaus alaus.

FEBĖ. Paklausk, ką jie rašo. Čia eina kalba apie tai, kaip nukeliausim, kaip jie apmokės kelionę, ir panašiai, o paskui apie darbą Otavoj. Patirtis jiems neturi reikšmės, svarbiausia, kad būtų savi žmonės. Ji rašo: “Mes turim televizorių su dvidešimt vieno colio ekranu, radiją, ir taip toliau, o neseniai pirkom naujausio modelio “Ševroletą” su automatiniu bėgių perjungėju ir visokiais kitais prietaisais, kuriais čia visi labai žavisi. Aš įsitikinęs, kad jūs su Arčiu bematant čia įsikursit, ir vikas susiklostys kuo puikiausiai”. *(Kruopščiai sulanksto laišką)* Maniau, kad tau bus įdomu išgirsti, ką ji rašo.

DŽINA. Taip, ačiū.

FEBĖ. *(Kiek patylėjusi)* Ar tu dar ilgai neisi gulti, Arči?

ARČIS. Jau einu.

FEBĖ. Tikriausiai mes visi pavargom. Taip jaudintis jau ne man. *(Džinai)* Labanakt, mieloji. Atleisk už kvailiojimą, gerai?

DŽINA. Na, ką tu. Labanakt. Aš tavęs nepamiršiu.

FEBĖ. Labanakt, Arči.

ARČIS. Aš ateisiu pas tave atsisveikinti.

FEBĖ. Ačiū, brangusis. Mums reikės sugalvoti, kur jį paguldyt.

ARČIS. Miką? O, jis galės miegoti čia, su manim.

FEBĖ. Jis turbūt bus visai nusiplūkęs, vargšas vaikas. Na, bet jau neilgai laukti.
(išeina)

ARČIS. Aš buvau Kanadoj per karą.

DŽINA. Atsimenu.

ARČIS. Niekur negalėjau gauti tamsaus alaus, netgi pačiam Toronte, o jie mano, kad ten viskas kaip Anglijoj. (paūzė) Aš ten nemačiau beveik nieko, primenančio Angliją. Man vis galvoj tavoėjimas į Trafalgaro aikštę. Nejaugi iš tikrųjų tau visa tai svarbu?

DŽINA. Tuo metu maniau, kad taip.

ARČIS. Kaip man tamsus alus ir moterys, a? Ar pasakojau tau tą istoriją su vienuolėmis? Vos tik jos pažvelgė į mane, - iki šiol atsimenu jų nesveikai išbalusius veidus ir mažas akis, - vos tik pažvelgė į mane, visos vienu metu, nė kiek, nė trupučio nesuabėjojusios, persižegnojo. Persižegnojo. Ir tai man buvo pats didžiausias pagyrimas. Išgerkim dar truputį, kaip tu manai?

DŽINA. Žinoma.

ARČIS. Jūs čia su Febe kažko nelabai sutarėt?

DŽINA. Nieko baisaus. Tik tai ji staiga ėmė man prikaišioti.

ARČIS. Tavo motina užklupo mane su Febe lovoj.

(Pauzė)

DŽINA. Aš nežinojau.

ARČIS. Nežinau, ko aš laukiau, bet maniau, kad pasakysi kažką daugiau.

DŽINA. Ko tu iš manęs laukei, - kad surengčiau mitingą Trafalgaro aikštėj?

ARČIS. Visi mano vaikai laiko mane palaidūnu. Gal todėl, kad niekad neslapukavau.

DŽINA. Gal geriau eikim miegoti.

ARČIS. Ne, dar pabūk. Manau, kad šiandien abiejų nuotaika panaši. Tu buvai ką tik gimus, o tavo motina užklupo mane vargšele su Febe. Vargšė mūsų Febė, ji niekad net malonumo didelio nejausdavo. O tavo motina iš karto išėjo, išėjo ir nebegrižo. Ji buvo iš tų, kaip čia pasakius... žmonių su principais. Žinojo, kaip reikia elgtis, ir niekam jokių nuolaidų nedarė. Bent jau man niekada neatleido.

DŽINA. Tu jos nemylėjai...

(Arčis jau girtas, jisai intonuoja ir orkestruoja savo kalbą taip, kaip moka tik girti, dalykiškai ir kruopščiai, tarsi dirigentas, valdydamas savo balsą)

ARČIS. Ne, aš mylėjau. Tikrai buvau ją išimylėjęs, nors ne visi vienodai tą žodį supranta. O po kelių mėnesių ji mirė. Tavo motina viską labai imdavo į širdį. Daug labiau už mane. Ilgainiui dar gal būtume galėję susitaikyti. Ar kada tau pasakojau apie tai, kas mane sukrėtė iki širdies gelmių? Tada buvau Kanadoj, ir kartais man pasisekdavo prasmukti per sieną pas savo pažįstamus amerikiečius. Taigi vieną vakarą sėdėjau bare ir išgirdau dainuojant kažkokią negrę. Taip, tu dabar imsi juoktis iš manęs ir kraipyti galvą, prikimštą angliškos išminties, nes nemanau, kad tau kada teko įkaušus sėdėti bare, vienai tarp nepažįstamų žmonių, už tūkstančio mylių nuo visko suprantamo ir artimo. Tačiau vienintelis kartas, kai pajutau, kad žmonija dar nepraradus vilties ir stiprybės, buvo tada, kai pažvelgiau į tos senos storos negrės veidą. Ji atsistojo ir ėmė dainuoti apie Jėzų ar kažką panašaus. Tu tikrai nesi mačius vargingesnės, nelaimingesnės ir vienišesnės būtybės, kaip jinai. Ir aš nebuvo matęs.

Net šita jų muzika man niekad nepatiko, bet išvydus, kaip ta sena juoda kekšė dainuodama išlieja savo širdį, užplūdo įsitikinimas, kad visai nesvarbu, kiek mes žeminsim žmones, tikrus žmones, kiek juos niekinsim, - jeigu tik jie gali atsistoti ir paskleisti tokį tyrą, tokį naturalų garsą, sielvartauti reikia ne dėl jų, o dėl visų kitų. Nuo to sykio nieko panašaus negirdėjau. Juo labiau šičia. Gal tik tylų atgarsį kartais, šeštadienio vakare. Aišku, jį girdėjo. Bilis. Girdėjo jas dainuojant. Kadaise girdėjo, vargšas senas griozdas. Bet dabar griozdas. Bet dabar niekur šito nebeišgirsi. Ir nemanau, kad kada nors išgirsim. Nėra žmonių, kurie sugebėtų taip jausti. O kad man dievo būtų duota taip jausti ir dainuoti, kaip ta sena juoda kalė su nudribusiais skruostais! Jeigu bent sykį gyvenime man būtų kas nors panašaus pavykę, laikyčiau save laimingu. Laimingesniu negu jūs su tuo savo beatodairišku atsidavimu darbui, ir visom tom visuomenės patobulinimo idėjom, ir mitingais Trafalgaro aikštėj. O, kaip norėčiau būti ta sena ragana! Atsistočiau, siūbtelėčiau aukštyn ir žemyn didžiules krūtis, kilstelėčiau galvą ir sukelčiau patį gražiausią pasaulyje triukšmą. Dieve, kaip norėčiau! Bet niekad man taip neišeis. Nusispjaut man į viską, net į moteris ir į tamsų alų. O gal tu manai, kad tau išeis? Kaip?

DŽINA. Nežinau. Tikrai nežinau. Tikriausiai man seksis lygiai taip, kaip tau.

ARČIS. Žinoma. Nors tau eisis geriau už mane. Tu protingesnė ir, atrodo, sugebi jausti, nepaisant tos nelemtos Trafalgaro aikštės. Esi linkus į sentimentalumą. Užuot palikus jausmus namie, nešiojiesi juos su savim ir rodai kiekvienam sutiktam. Kai visi aplink tave slepia rankas už nugaros, tu ploji tol, kol jos įskausta. Bet tau irgi teks paslėpti rankas ir ateity būti atsargiai, kaip visi. Žinoma, tau aš tik nusmurgęs senas miuzikholo aktorius, kuriam, kaip ir tėvukui Biliui, seniai laikas suprasti, kad niekas nebenešioja cilindrų ir lakuotų batų. Matai, kai stovi scenoje, atrodo, kad myli visus toj salėj esančius žmones, bet tai netiesa. Visai jų nemyli, ir niekad jie nieko gražaus iš tavo burnos neišgirs. Gerai pasistengus, galima išmokti amato. Galima šypsotis, po galais, šypsotis ir apsimesti pačia mieliausia ir linksmiausia būtybe pasauly, bet iš tiesų esi toks pat negyvas, pasipūtęs ir slepiantis rankas už nugaros, kaip ir visi kiti. Štai veidas, pažvelk į jį, štai veidas, iš kurio gali trykšti šiluma ir gerumas. Štai lūpos, kurios gali dainuoti dainas ir pasakoti pačius kvailiausius, nejuokingiausius anekdotus tai nykiai gaujai negyvelių, ir visa tai man nesvarbu. Nesvarbu todėl, kad... pažvelk į mano akis. Už jų slypi negyvėlis. Aš esu miręs, taip kaip ir visa ta nupiepusių

pastumdėlių minia. Todėl nesvarbu, kad aš nieko nejaučiu, kaip ir jie. Visur vieni negyvėliai. Sakyk, sakyk man ką nors. Noriu išgirsti tavo nuomonę. Ką tu sakytum, jeigu mano metų vyras vestų merginą... na, maždaug tokio amžiaus, kaip tu? Nesibaisėk. Juk sakiau tau, - man vis tiek.

DŽINA. Kaip tu gali! Tu neišdrįsi šito padaryti!

ARČIS. Tu per ilgai neaplankei savojo tėtušio. O juk ir anksčiau mudu retai matydavomės, ar ne? Bet gana apie tai.

DŽINA. Tu juokauji! Juk nepaliksi Febės, - nepareikalaus skyrybų.

ARČIS. *(Juokiasi)* Vaikai! Visai kaip tas prakeiktas miuzikholas. Nesijaudink dėl savo senio, jam vis dar rūpi Miko likimas. Bent aš taip manau, kad rūpi. Sakiau, kad manęs jau niekas nejaudina. Pasak to vyro: "Aš sumokėjau pinigų, - linksminkit mane!" Tegul kas nori lipa į viršų ir vaidina. Tegul sau. Man visai nesvarbu, kaip jiems išeis. Senasis Arčis su negyvėlio žvilgsniu ir rankom už nugaros visus savo jausmus išbarstė kelyje. Pažiūrėję į mane, jūs nepasakytumėt, kad aš toks, ar ne? Tai žinokit, kad aš moku prie jų prieiti, madam. Ar ne? Moku prieiti. Kad ir ta "Kembrižo" bufetininkė. Ta pati, kuri sugadino Biliui nuotaiką. Aš su ja gulėjau! Kai jis nematė...

(Įeina Febė)

FEBĖ. Maniau, kad čia kas atėjo. Ten apačioj paskambino. Prie durų policininkas, - tavęs, Arči, klausia.

ARČIS. Tai mokesčių inspektorius. Mokesčių inspektorius. Pasakyk, kad aš jo laukiau. Jau dvidešimt metų, kaip laukiau.

FEBĖ. *(Džinai)* Maniau, kad jis čia su kita. Kaip tau atrodo, ko jam reikia?

ARČIS. Čia tik aš ir mano duktė Džina. Aš ir mano duktė Džina, - iš pirmosios meilės. Ko tu nevažiuoji į Londoną? Sakyk, ar tu nesidžiaugi, kad esi tokia normali?

O man visada reikėdavo moters septynias dienas per savaitę, ar ne, Febe? Septynias dienas per savaitę. Visada reikėdavo atsigaivinti vakare, - rytais, paprastai irgi. Visai kaip kumpio gnybštelti. Na, bet tai visų problema. Nebent esi toksai kaip Mikas ir neturi jokių problemų. Teisingiau, jam buvo iškilusi problema, bet dabar jis jau kelyje. Taip, tas berniukas be problemų. O aš būnu vyras septynias dienas per savaitę, du kart per dieną. Vargšė Febė, nebereikia taip išsigąsti, brangioji. Vieni daro tai ir nejaučia malonumo. Nebūk tokia išsigandus, mieloji. Arčis vėl girtas. O ten tik moksčių inspektorius!

FEBĖ. Frenkas nulipo į apačią...

FRENKAS. *(Ieidamas)* Šunsnukis! Niekingi šunsnukiai! Jie jį užmušė! Miką užmušė! Tie prakeikti arabai, - jie jį nužudė! Niekingi šunsnukiai!

ARČIS. *(Lėtai dainuoja pagal bliuzo melodiją)*

O Dieve, telaidoja kūną, kur nori,
Telaidoja manąjį kūną, kur nori,
Vis tiek mano siela gyvens su Tavim!

Uždanga

Antrojo veiksmo pabaiga.

Devintas numeris

(Bliuzas. Prožektorius nukreiptas į Frenką, sėdintį prie fortepijono)

Parvežkit jo kūną gimtinėn palaidot,
Parvežkit jo kūną į Anglijos žemę,
Parvežkit jo kūną namo lėktuvu,
Bet man nesakykit nė žodžio.
Dėl Itono žaidėjų

Šį kartą pralaimėjom,
Tačiau paguoda liūdesy
Mums tu, Britanija, esi.
Tai vežkit jo kūną giminėn palaidot,
Parvežkit jo kūną namo lėktuvu, -
Bet man nesakykit nė žodžio.

(Temata)

Dešimtas numeris

(Bilis, Febė, Džina, Frenkas, Arčis. Bilis ir Febė juodais drabužiais. Kiti – su gedulo raiščiais ant rankovių)

DŽINA. Ką gi, nieko nepakeisi. *(Paima kelis laikraščius)* Gal kas nors man pasakys, kam visa tai buvo reikalinga? *(pauzė)*

ARČIS. Mano teta tokiais atvejais sakydavo: “Bet jau palydėjo tikrai gražiai” Kiekvieną kartą kai tik būdavo proga, būtinai šitaip pasakydavo. *(Biliui)* Ar ne?

BILIS. Vargšė Roza.

ARČIS. O man būdavo įdomu, kas atsitiktų, jeigu ji to nepasakytų.

BILIS. Mudu su senąja Roza esam praleidę nemažai smagių valandėlių. Vis kur nors eidavom. Kol šeimų nebuvom sukūrę.

DŽINA. Žinoma, kai kuriems žmonėms tokie dalykai, kaip šiandien, teikia malonumą. Kaip jautiesi, Febe?

FEBĖ. Gerai, mieloji. Tik truputėlį pavargau.

BILIS. O Londone tada galėdavai puikiai praleisti laiką. Buvo pati linksmiausia vieta pasauly. Žmonės taip ir laukdavo progos pasijuokti, mokėdavo įvertinti sąmojų. Geriausiai publika pasauly.

(Eina į kairę, link centro. Paima kėdę ir atsisda prie stalo scenos gilumoje)

ARČIS. Kartą aš buvau pakliuvęs į mažą kaimelį Doungele. Kai gastroliavom Airijoje. *(Biliui)* Turėtum atsiminti. Tą rytą, kai mes atvažiavom, prie manęs priėjo kažkoks vyras ir sako: “Mes pažįstam teatrą kaip savo penkis pirštus. Esam dideli dramos žinovai. Mūsų teatro kritikai gali bet ką sumalti į miltus, bet ką!” Pasirodo, tai buvo to kaimo kalvis. Ir dar pasakė: “Jeigu čionykštė publika jūsų nenušvilps, galėsit nebijoti jokios publikos pasauly”. Ir jis neapsiriko. Atrodo, aš tąsyk susikirtau.

BILIS. Kitur, žiūrėk, visi sėdi sudribę ir spokso į tave. Lyg būtų pasėdėt atėję. Bet Londonas – neprilygstamas. Senoji Roza... graži buvo moteris. Gaila, kad dabar jos nėra su mumis.

DŽINA. *(pagriebdama kelis laikraščius)* Kaip galima atsilaikyti prieš visą tą rašliavą?

FRENKAS. Niekaip.

DŽINA. Kodėl jie neišspausdino nuotraukos, kaip tu pluši aplink savo katilus?

ARČIS. Nemanau, kad Mikui ta žina būtų padarius didelį įspūdį.

FRENKAS. Visiems įgriso.

DŽINA. Kur jau neįgris. Visiems įgriso, niekas nieko nedaro, slampinėja be jokio tikslo ir laukia, į kokią dar avantiūrą visus įpainios.

ARČIS. Viešpatie, kam taip karščiuotis...

DŽINA. Tavęs vis tiek neišjudinsi.

ARČIS. Šį kartą neapsirinki.

DŽINA. Bet Frenkas kitoks, bent aš taip viliuosi. Tau nėra ko bijoti, Frenkai. Nesibaimink, kaip mano talentingasis sužadėtinis, kad per daug pasiduosi jausmams. Dėl to niekas nemirė. Kartais atrodo, kad mirsi, bet nenumiršti.

ARČIS. Mūsų Mikas irgi buvo kažkiek panašus į Grehemą. Tartum visada būtų žinojęs, ko siekia ir kur eina.

DŽINA. Įdomu, ar šį kartą irgi žinojo...

ARČIS. Atsimenu, kaip jis buvo susinešęs su viena mergiote, vardu Silvija. Tada gal nė šešiolikos neturėjo.

DŽINA. Kas tau yra, Arči?

FRENKAS. Kodėl tu neduodi jam ramybės?

ARČIS. Visai teisingai, kodėl tu neduodi ramybės savo senam tėvui?

DŽINA. Tau irgi taip tos ramybės visada buvo per akis!

ARČIS. Žinai ką, aš visą gyvenimą ieškojau vieno dalyko. Ieškojau tamsaus alaus, kurį galėčiau visą vakarą gerti, nebėgiodamas kas dešimt minučių už durų, kurio galėčiau prisigerti kiek telpa, nejudamas šleikštulio, ir kuris kainuotų keturis pensus. Taigi, jei būtų atsiradęs žmogus, galintis man visa tai pasiūlyti, būčiau balsavęs už jį visom keturiom. Tikrai būčiau. Bet kam aš čia kalbu, - man visada būdavo lengviau vesti į lovą negu vesti į kovą.

DŽINA. Žinai, Arči, tu – tikras kiaulė.

FEBĖ. Džina...

DŽINA. Tikras turgaus kiaulė!

ARČIS. Todėl, kad man niekas nerūpi, išskyrus tamsų alų? Klausyk, ožkele, greitai pati suprasi, kad galų gale visiems norisi spjauti į viską, išskyrus kokį menką, primityvų pasismaginimą. O man tas menkas, primityvus pasismaginimas – tai tamsus alus. Ir ko tu visus taip puoli?

DŽINA. Negaliu kitaip.

ARČIS. Kuo tu save laikai, - žemės druska?

DŽINA. Man tas būtina.

ARČIS. Na jau aš tai niekad netikėjau visu tuo vidiniu tyrumu. Ar vakar nepalikau čia butelio alaus?

FEBĖ. Rodos ne, brangusis.

ARČIS. Jeigu nebūsi atsargesnė, Džina, žmonės tuoj prisegs tau vienokią ar kitokią etiketę. O nuo tada tu jau niekas, kaip mes visi.

FEBĖ. Frenkas tau atneš. Yra likę virtuvėj. Gerai, Frenkai?

FRENKAS. Aišku. *(Atsistoja, paeina į kairę nuo kėdės)*

DŽINA. Negalim gi mes visi laikyti prikalę savo lagaminus prie grindų, o patys nuolat ruoštis pro langą.

ARČIS. Tai ir dumk sau.

DŽINA. Tu visai nesiskiri nuo kitų, tiktai esi blogesnis, - manai, kad galėsi prisidengti abejingumu. *(Judina laikraščius)* Manai, jeigu dėl nieko nesijaudinsi, tai nepatirsi pažeminimo ir galėsi praūžti per gyvenimą plūsdamasis ir tikėdamasis, kad kas nors ims ir nubyrės į kišenę.

FRENKAS. Duok jam ramybę, jis priblokštas ne mažiau už tave! Todėl užsičiaupk.

DŽINA. Tuoj papasakosiu Arčio Raiso istorija. Tuoju. Gal pirmiausia, kas dalyvavo ją kuriant?

ARČIS. Šiaip ar taip, tas pamokslininkas man nepatiko. Negalėjau į jį žiūrėti. Visai buvo nusitašęs . Nepastebėjot?

DŽINA. Nebandyk manęs mulkint. Tu nė kūdikio neapmulkintum!

ARČIS. Įžeidinėk, kiek nori, man tas pats. Aš jau seniai išsiaiškinau vieną dalyką. Dauguma žmonių taip ir nesupranta kada juos įžeidinėja, o kada ne. Ir nemažas skaičius kitų, tuo pasinaudodami, susikrauna didelius turtus. Aš irgi esu bukas, kaip kirvio kotas. Pati žinai. Nė kiek ne gudresnis už kitus.

DŽINA. Na jau, tik neapsimesk kukliu...

ARČIS. Aš ir esu kuklus! Netgi labai kuklus. Dar nepamečiau tos kuklumo kruopelytės, tolydžio barškančios manyje. Bet neatrado, kad tu ją turėtu.

DŽINA. Tu irgi daugiau nieko neturi.

FRENKAS. Kas jai yra?

ARČIS. Neklausk manęs, sūnau. Neklausk. Per visą gyvenimą neišsprendžiau nė vieno galvosūkio.

DŽINA. Ne tavo protui. Be to, tau trukdė neapykanta visiems tiems kvailiems dykaduodiams, spoksantiems į tave iš tamsos. Tu gi toks sąmojingas. *(Frenkui)* Norėčiau, kad tu žinotum tiesą apie savo tėvą.

FRENKAS. Klausyk, Džina, ką tik palaidojom Miką. Palaidojom, ir nereikia daugiau apie tai šnekėti ar kelti kivirčius.

DŽINA. Tai ko tu nori, kad paskelbčiau dvi tylos minutes? Tavo tėvas ne tikrai kilnus, supratingas ir jautrus, jam dar ir į viską nusišpjaut. Jis nė surūdijusio penso nevertas.

ARČIS. Ką gi, tuo apie mane beveik viskas pasakyta.

DŽINA. Nėra ko taip į mane žiūrėti! Aš irgi netekau brolio. Bet kaip mes tokią valandą galim sėdėti lyg niekur nieko? Kodėl berniukai žūva arba kursto katilus, kodėl mes paklusniai darom, kas liepiama, ko iš to tikimės ir kam visa tai naudinga, - nejaugi tik dėl to, kad pirštinėta ranka mojuoja mums iš karališkos kariatos?

FEBĖ. Turbūt eisiu prigulti. *(Džinai)* Man jis visada buvo geras.

FRENKAS. Gal tau atnešti aspirino?

DŽINA. Niekas nieko neklauso.

FEBĖ. Ačiū, mielas. Jei tau nesunku. *(Džinai, ramiai)* Man jis visada buvo geras. Tegul ir nebuvo šventas. Visada. *(Išeina)*

FRENKAS. Ašnešiu tau tą alų.

BILIS. Namie aš visada laikydavau bufete pilną grafiną. Kažkur čia turėtų būti raktas.

DŽINA. *(Arčiui)* Tu su ja šitaip nepasielgsi. Aš tau neleisiu.

BILIS. Štai kur jisai.

ARČIS. Jis nori žinoti, ar aš pratėšiau kontraktą. Viskas tvarkoj, - man davė dar tris mėnesius.

BILIS. A? *(Džinai)* Štai.

DŽINA. Kas čia?

BILIS. Kaip tai kas, - turbūt tau reikia išsiplauti ausis?

FRENKAS. Gal nori alaus, seneli?

BILIS. Kalbi, kalbi, o niekas nesiklauso.

FRENKAS. Aš sakau, gal nori alaus?

BILIS. Tikra šių laikų bėda. Kiekvienas tiek ir tegalvoja, kaip gudriau atsikirsti, arba daryti viską, kas šauna į galvą. Užuot išklausius kitą ir darius, kas pasakyta. Ne, geriau eisiu miegoti. Rytoj reiks anksti keltis. (*Arčiui*) Kaip sakei, kurią valandą?

ARČIS. Apie devintą.

FRENKAS. Kur tu ruošiesi eiti?

BILIS. Mes su tavo tėvu rytoj turim vieną reikalą. Juokinga, kaip visi tie žmonės šiandien nusiėmė prieš Miką skrybėles.

FRENKAS. Dauguma iš jų, beje, visai neturėjo skrybėlių.

BILIS. Kai buvau jaunesnis, kiekvienas vyras, - o tais laikais kiekvienas vyras, nesvarbu, lordas ar mėsininkas, nešiojo skrybėlę, - kiekvienas vyras praeidamas pro paminklą karo auoms, nusiimdavo skrybėlę. Netgi pravažiuodamas autobusu. O dabar aš mačiau, kaip žmonės praeina pro šalį net nepažvelgę į jį. Jeigu nukabintų vėliavas, jie ko gero, ant jo atsisėstų ir imtų valgyti sumuštinus.

ARČIS. Aš vis dar galvoju apie Miką ir Silviją. Ji buvo miela, patraukli mergiotė. Įdomu, ką ji dabar veikia. Kažin, ar skaitė apie jį laikraščiuose. Tautos didvyris, žuvęs mūšyje. Nemančiau, kad spėjo apie jį pamiršti.

FRENKAS. Ir aš nemanau. Galima įsipilti tavo alaus?

ARČIS. Prašom. Atsimenu, kiek rūpesčio man buvo dėl Silvijos. Iš Miko nieko negalėjau iškvosti, o pats įtariau, kad ji nepilnametė. Buvo neramu. Bandžiau jį paimti į naga, bet jis visada manė, kad aš apykvailis, taip jau išėjo. Na, man kas. Netgi savotiškai patikdavo. *(Džinai)* Jis išviso į mane rimtai nežiūrėjo. Aš mykiau ir niūkiau, o galiausiai tariu: “Klausyk, sūnau, man turbūt nereikia tau sakyti, kad pasisaugotum”. Jis tik išsišiepė, ir aš staiga pasijutau senamadiško pamokslautojo vaidmeny. Todėl tepasakiau: “Ką gi, vadinasi, tu žinai, nuo kada mergaitės tampa pilnametėmis?” O jis sėdi vis taip baisiai išsišiepęs ir sako: “Nuo šešiolikos”.

DŽINA. Kur tu rytoj eisi su Biliu?

ARČIS. Manau, kad man teks grįžti į Braitoną, ir misti tuo, ką žmonės palieka paplūdymyje.

FRENKAS. *(Džinai)* Ar tu neturi su savim aspirino? Pas mus niekur nėra.

ARČIS. Edlinas, - štai kaip vadinosi ta vieta. Dar už Braitono.

DŽINA. *(Duodama Frenkui aspiriną)* Gal tu žinai, ką jis ruošiasi daryti?

ARČIS. Ten buvo galima už kelis pensus prisilakti sidro.

FRENKAS. Ko tu prie jų kimbi?

ARČIS. Jau daug metų, kaip jo negėriau. Kiek jis kainuodavo?

DŽINA. Jis ketina su ja skirtis. Nori išsiskirti su Febe. Aš mačiau ją, - tą merginą, kurią jis rengiasi vesti. Jam galvoj pasimaišė. Ne kitaip. O kas bus su ja? *(kilsteli galvą į viršų)*

FRENKAS. Kas ir su mumis visais. Klausyk, Džina, mieloji, tu gi nieko nepakeisi...

DŽINA. Ar tu ją matei? Aš juos vakar aptikau drauge. “Roklife”. Gerai ją apžiūrėjau. Jinai profesionali skaistuoelė.

ARČIS. Įdomu, koks dabar ten sidras. (*Biliui*) Kiek jis tada kainuodavo?

FRENKAS. Verčiau nunešiu jai aspirino.

BILIS. Kas?

ARČIS. Sidras, tu senas griozde.

BILIS. Iš kur, po galais, man žinoti? Aš to acto niekad negėriau.

ARČIS. Taip, jis rūgštokas.

BILIS. Turbūt kokį pensą. Pensas už pintą.

ARČIS. Dabar bus, turbūt šilingas. (*nedidelė pauzė*) Už tiek galima ir alaus išgerti.

DŽINA. (*Arčiui*) Ji graži, išpaikinta, tuščia ir kvaila. Ir jos tėvai tikriausiai kvaili. Turi būti, turi būti kvaili, jeigu paleido į pasaulį ją – “1957-ųjų metų tuštybės karalienė”.

ARČIS. Teisingai.

DŽINA. Kiek jai metų?

ARČIS. Dvidešimt.

DŽINA. Dvidešimt. Turbūt jie tokie kvaili, kad net leis jai už tavęs tekėti?

ARČIS. O ar žinai, man ko gero tik sykį teko miegoti su aistringesne moterim, kurią tikrai galėčiau pavadinti aistringa. Ji buvo laimingai ištekėjusi. Vardu Aivė.

DŽINA. Turbūt ir pinigų iš jų tikiesi išmelžti?

ARČIS. Tą ir buvau sumanęs.

DŽINA. Leisi jai įverti žiedą tau į nosį, ir įtikinėsi save, kad nieko čia baisaus, nes tau niekas nerūpi, o į kitus žmones nusispjaut. Žinoma, kas ją ims, jeigu ne tu! O kaip Febė?

ARČIS. Jos pavardė buvo Viljams. Misis Aivė Viljams. Misis Aivė Viljams.

BILIS. Tai aš eisiu. Su kuo mes susitiksim, su Rubensu?

ARČIS. Su Kleinu.

BILIS. Čarlis Kleinas. Senasis Čarlis Kleinas. Aš buvau jo pačioj pirmojoj programoj, juk tu žinai?

ARČIS. Dvyliktą trisdešimt.

BILIS. Jis buvo jaunesnis už Džiną. Aš jam padėjau įstoti į Nacionalinį sporto klubą. Jeigu jis ir iškilo, tai tik mano dėka.

ARČIS. Jis tikras plėšikas.

BILIS. O, Čarlio nepaimsi. Juk tai aš priverčiau jį pasirašyti kontraktą su Edžiu Drameriu. Geras aktorius, Edis. Jau dvidešimt penkeri metai kas savaitę uždirba po tūkstantį svarų. Geras vaikinai. Iš tos, vidurinės, kartos. Ne iš mūsų, tikrųjų veteranų, bet ir ne iš dabartinių vienadienių stebuklų su mikrofonu. Dabar nėra tikrų asmenybių. O Edis visada turėjo savo stilių ir mokėjo neįžeisti publikos jausmų. Mes visi turėjom savo stilių, savas dainas, - ir visi buvom tikri anglai. Mes net kalbėdavom angliškai. Ne taip, kaip dabar. Ir žinojom, kas leidžiama, o kas ne. Visi mes žinojom, ko reikia vengti, ir nors juokdavomės kartu su publika iš visų tų draudimų, niekad neraginom rimtai jų laužyti. Tikras profesionalas – tai ne bet kas; stovėdamas prieš uždangą jis gali vienas užimti žiūrovus visą pusvalandį. Jis neišsiskiria iš daugumos paprastų žmonių, tik savo paprastumu juos visus pranoksta, jeigu jūs mane suprantat. Taip, Edis vis dar gerai laikosi. Vis dar ant scenos. *(Džinai)* Aš visuomet jam sakydavau,

visi mes sakydavom: “Edi, visada būk geras kitiems, kildamas aukštyn, nes galbūt sutiksi juos, smukdamas žemyn”. Draugužis Edis. Vienas iš tų, didžiųjų, turiu pasakyti. Ir galbūt paskutinis. Taip, ko gero jisai paskutinis.

(išeina)

DŽINA. Ką tu sumanei, ką su juo darysi: Nejaugi vėl pasiūsi į sceną?

ARČIS. Pas Rubensą ir Kleiną, rytoj dvyliką trisdešimt...

DŽINA. Tu pasiruošęs numarinti tą senkuką, kad tik išgelbėtum savo niekam tikusią, nušiurusią programą.

ARČIS. Ne vien tik, kad išgelbėčiau tą savo niekam tikusią, nušiurusią programą, o ir tam, kad tavo niekam tikęs, nušiuręs tėtūšis būtų išgelbėtas nuo kalėjimo. Žmonės gali neiti pasižiūrėti Arčio, bet jie dar gali prisiminti Bilį Raisą. Šiaip ar taip, verta pabandyti.

DŽINA. Nejaugi tu nori viską sugriauti? Jis yra vienintelis iš mūsų dar išlaikęs orumą ir savigarbą, vienintelis, kuriam dar šis tas liko, o tu nori jį nužudyti, nori vestis pas... kaip ten jie... Rubensą ir Kleiną rytoj dvyliką trisdešimt, kad tie ponai, Rubensas ir Kleinas, pasirašytų jo mirties liudijimą. Kaip tu galėjai taip žemai smukti ir kaip įkalbėjai jį? Kas jam atsitiko? Kur dingo savigarbos jausmas?

ARČIS. Jis jaučiasi man skolingas.

DŽINA. Skolingas! Tau skolingas! Bilis nei tau, nei kitiems nieko neskolingas.

ARČIS. Matai, kol tu čia pamokslavai apie vidinį tyrumą, Bilis ėmėsi kai kurių žygių. Jis nuėjo pas mano mažosios draugės, - žinai, tos profesionalios skaistuolės, kurią tu matei “Roklife”, - tėvus. Nuėjo ir pasak, kad aš turiu žmoną ir tris suaugusius vaikus. Tris teisėtus, bet nemanau, kad Biliui reikėjo minėti ir kitus.

DŽINA. Jis tau viską suardė!

ARČIS. O taip, galutinai. Matai, aš jiems nebuvaus pasakojęs apie... Febę ir jus.

DŽINA. Aš to ir nesitikėjau.

ARČIS. Taip kad, Džina, tu nepadarei klaidos. Bent jau gindama Febę, - senasis Arčis taip ir nematys savo skanaus kąsnelio.

Vienuoliktas numeris

ARČIS. Ponios ir ponai, Bilis Raisas šiandien nepasirodys scenoj. Bilis Raisas daugiau niekada nepasirodys. Aš norėčiau padainuoti dainą jo atminimui. Taip, kaip jis dainuodavo. Atsisveikinimo dainą. Bet, deja, aš nesugebu. Niekas nesugebės. Iš mūsų tai jau tikrai.

Permatoma uždanga. Laidotuvių procesijoj Arčis, Febė, Džina, Frenkas, Grehemas ir Brolis Bilas. Jie susirenka aplink karstą scenos centre, uždengę jį Didžiosios Britanijos vėliava, padeda ant viršaus Bilio skrybėlę, lazda ir pirštines. Iš toliau atsklinda senų dainų nuotrupos, melodijų atgarsiai, disonantiški bandžo akordai. Po trumpo užtemimo.

Dvyliktas numeris

Kairėj avanscenos pusėj rampos šviesa krenta tiesiai ant Arčio brolio ir Brolio Bilo. Avanscenos dešinėj taip pat apšviesti Džina ir Grehemas Dodas. Brolis Bilas atrodo kaip klestintis, pagarsėjęs advokatas. Toks jis ir yra. Grehemas Dodas gali tapti panašiu į jį po trisdešimties metų, - žinoma, jeigu jam seksis. Tokių aplink kiek nori, - gerai apsirengusių, savim pasitikinčių, išsilavinusių; jų emocijų ir vaizduotės pajėgumas toks ribotas, kad beveik lygus nuliui. Jie pasižymi nesugebėjimu bendrauti su žmonėmis, kurių padėtis bent kiek skiriasi nuo jų pačių. Grehemas Dodas nenusipelno išsamesnio apibūdinimo. Jeigu jūs negalėsit jo atpažinti, tai tik todėl, kad šis žmonių tipas labai paplitęs. Abu šie dialogai yra nepriklausomi, tačiau vyksta vienu metu.

GREHEMAS. Garbės žodis, Džina, aš visai nenoriu tavęs užgauti. Noriu pasakyti, kad gal iš tiesų kalbėjau užgauliai, bet aš negaliu suprasti, kas tave sieja su tais žmonėmis.

DŽINA. Negali...

GREHEMAS. Žinoma, tai tavo šeima ir panašiai, bet juk yra riba, viskam yra riba...

ARČIS. Jis buvo toks mielas senukas. Tiktai. Žinai, kas taip pasakė? Čarlis Kleinas. Čarlis Kleinas pasakė, kad mūsų Bilis – tai pats šauniasis miuzikholo aktorius.

GREHEMAS. ... tu nejauti atsakomybės prieš žmones.

ARČIS. Ir neprilygstamas atlikėjas. Iki šiol neprilygstamas!

GREHEMAS. ...čia tavo aplinka, tu tarp jų išaugai, bet juk gyvenime yra ir geresnių, vertingesnių dalykų.

ARČIS. Jis buvo vienas iš didžiųjų, vienas iš pačių didžiausių.

DŽINA. Atleisk, Grehemai. Aš lieku su Febe. Juk sakiau tau, kad apsisprendžiau prieš išvažiuodama. Negaliu už tavęs tekėti, ir daugiau nebenoriu. Šiaip ar taip, aš privalau likti čia. Dabar, kai Bilis miręs, reikia, kad kas nors būtų su Febe. Frenkas po poros dienų iškeliauja į Kanadą.

ARČIS. Džina mano, kad aš jį nužudžiau.

BROLIS BILAS. Visai tu jo nenužudei, Arči. Ne taip jau lengva žmogų nužudyti. Aš su ja nesutinku.

DŽINA. Mes per daug nevienodai gyvenam. Netgi kvėpuojam abudu nevienodai.

BROLIS BILAS. Klausyk, Arči. Tai tau paskutinė galimybė. Teks pabandyti Kanadoj. Tu gali keliauti kartu su Frenku ir Febe. Bilietai jau nupirkti. Štai jie, mano kišenėj. Paimk savuosius. Visi trys galit sau važiuoti ir pradėti naują gyvenimą.

GREHEMAS. Nesąmonė. Tu visai tokia pat, kaip aš. Tu gi mylėjai mane, pati esi sakiusi. Ir mums buvo smagu drauge. Galėtume kartu pasidžiaugti gyvenimu. Man prieš akis visai nebloga karjera. Turėtume viską, ko panorėtume. Grįžkim kartu, Džina.

ARČIS. Toronte negausi tamsaus alaus. Aš jau bandžiau.

DŽINA. Ar tu kada važiavai į čia traukiniu? Traukiniu iš Birminghamo į Hartpulą? Arba gal važiavai iš Mančesterio į Voringtoną ar Vidnesą? Tai va, išlipi, eini gatve, vienoj pusj gal kokia chemijos gamykla, o kitoj geležinkelio sandėliai. Gatvėje žaidžia keli vaikai, o tu prieini prie kažkokios moters, stovinčios ant namų slenksčio. Netgi ne ant slenksčio, nes tiesiai iš gatvės įeini į kambarį. Ir ką jai gali pasakyti? Ką naujo, ką svarbaus turi jai perduoti? Gal pasakysi: “Gerbiamoji, ar jūs žinot, kad Jėzus numirė už jus ant kryžiaus?”

BROLIS BILAS. Tie bilietai tavo, Arči. Paimk. Aš apmokėsiu visas tavo skolas, viską sutvarkysiu, ir pasirūpinsiu, kad nieko neatsitiktų.

DŽINA. O ta moteris pažiūri į tave ir sako: “Na kaipgi seniai visa tai girdėjau”.

ARČIS. O kas bus, jeigu nevažiuosiu?

BROLIS BILAS. Jeigu liksi čia, aš dėl tavęs piršto nepajudinsiu. Gana jau, Arči. Teks pačiam kabinti košę, kurią prisivirei. Arba Kanada, arba kalėjimas.

ARČIS. O žinai, aš visą laiką galvojau, kad man reikia pasėdėti kalėjime. Ten, tikriausiai, visai įdomu. Būtinai susitikčiau ką nors iš pažįstamų. Ar žinai, ką apie tave sakydavo mano šeimininkė Fulheme? Ji sakydavo: “Atrodo kaip tikras teismo vykdytojas”. Kiekvieną kartą tą patį.

GREHEMAS. Mes visi gyvename tam, kad kuo daugiau pasiimtume iš gyvenimo.
Argi ne taip pasakytų tavo tėvas.

ARČIS. Vis tiek darbo biržoj nieko gero nepasiūlys. Tikriausiai šitam mieste valkatų daugiau, negu bet kur Anglijoj. Ką gi, ačiū tau, bet aš dar turiu du spektaklius. Nors gaila, - norėjau aplošti mokesčių inspektorius, surinkdamas dvidešimt vieną. O tik vienų metų trūksta. kažkaip nesmagu pasitraukti, nieko iki galo neišsiaiškinus.

DŽINA. Mes esam, ir esam čia, vieni vieni visatoj, jokio dievo nėra, ir atrodo, kad viskas prasidėjo neįtikėtinai paprastu būdu, - pavyzdžiui, saulės spinduliui užkliudžius akmenį. Tik todėl ir esam. Ir niekas negali mums padėti. Reikia kaip nors judėti pirmyn. Mes čia vieni patys.

BROLIS BILAS. Atleisk, Arči, bet aš jau susitaikiau su mintim, kad nieko negalėsiu suprasti.

(Šviesa gęsta)

Tryliktas numeris

Rokenrolas. Už permatomos pirmojo veiksmo uždangos – vaizdas apnuogintos moteriškos figūros, simbolizuojančios Britaniją. Paskui programą pertraukia kita muzika, - Arčio Raiso dainelės "Kaip ir kiti" melodija. Scena aptemsta. Prožektorius apšviečia kampą, iš kur pasirodo Arčis. Jis padainuoja kelias dainelės ištraukas:

ARČIS.

Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau,
Ir tik savęs, o ne kitų klausau,
Man numylėtos Anglijos gimtos
Jokia kvaila lygybė neatstos.
Neleisk jausmam nuklysti per toli, -
Saviem pirmiausia turim būt geri.
Išsaugosim bent likusias žemes,
Britanijos spalvų jos neatmes,
Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau.

- Tepadeda jums viešpats.

Kaip ir kiti, aš stengiuosi tik sau.

Aš atėjau tik papasakoti jums apie žmoną. Ji grįžo pas savo vyrą. Garbės žodis, grįžo. Neplokkit per smarkiai, šis pastatas labai senas. Taip, labai senas. Tai ką jūs pasakysit? Ką apie ją pasakysit, a? Jūs, madam su šalmu? Man regis, ji kiek susmukusi. Verkiant reikia ją papenėti mėsa, - tų senųjų, gerųjų laikų jautienos kepsniu. Tiek to, nieks neklausia mano nuomonės. Arba bent pakepti porą kiaušinių. O vis tiek ji maloni mergina. Visą laiką nesiskiria su mūsų Čarliu, ar ne, Čarli? (*Dirigentui*) Sutiko jį sukamosiose duryse, ir nuo tos akimirkos nė per žingsnį vienas nuo kito. O aš čia kraustausi iš galvos, jūs suprantat? Iš galvos kraustausi. Nudistės, štai kaip jas vadina, nudistės. Po galais, betgi ji prisirengus labiau už mane. Tokia damos dalia, ir tiek. Damos dalia. O, aš čia pasakiau, ko nereikėjo. Tiek to, nesvarbu. Gyvenime ne kartą man teko suklupti. Garbės žodis. Pažiūrėjęs į mane, jūs nepagalvotumėt, kad aš seksualus? Žinoma, nepagalvotumėt, ar ne, ponias? Visada manydavau, kad po šito žmogus pasijunti stipresnis, ar ne? (*Dainuoja*) “Pasigirt savu gali, bet manasis kaip keli!” Va ten stovi toksai persisukęs tipas, matot? Stovi, tikrai stovi. Aš jį gerai matau. Tikriausiai mokesčių inspektorius. Juokingas tas gyvenimas, ar ne? Taip, labai juokingas. Tarsi čiulptum saldainį su popieriuku. Ką gi, mes visi užsiimam trąšų gamyba. O aš verčiau išgerčiau stiklinę alaus, garbės žodis. Norit tikėkit, norit ne. Manot, kad man jau viskas, ar ne? Ko laukiat, sakykit, kad man jau viskas. Juk jūs manot, kad man jau viskas? Taip ir yra. Nejaugi jūs ten sušalot, ar ką? Bet prieš pasakydamas, kad jau viskas, ponios ir ponai, norėčiau jums papasakot trumputę istoriją, nedidelę istoriją. Tai istorija apie vieną žmogelį, paprastą žmogelį, tokį, kaip mes. Taigi vieną dieną jis atsibunda ir žiūri, kad atsidūręs rojuje. Tada jis pažvelgia į viršų ir pamato, kad šalia jo stovi kažkoks tipas. Pasirodo, tas tipas yra ar tai šventasis, ar dar kas. Šiaip ar taip, priklauso svečių sutikimo komitetui. Ir tas tipas, tas šventasis, sako jam: “Tai va, - sako, - tu patekai į rojų”. “Nejaugi?” – sako žmogelis. “Tikrų tikriausiai”, - sako tas šventasis. – “Tu jau toli nuo žems. Ar girdi begalines minias? Visi dainuoja, visi linksminasi. Ką pasakysi, sūnau?” Apsižvalgė žmogelis ir pamatė begalines minias žemėje, pasklidusias nuo vieno visatos krašto iki kito. Ir sako jis

šventajam: “Ar negalėčiau pasikelti aukščiau, šalia jūsų, kad geriau viską regėčiau?” O šventasis sako: “Žinoma, mano sūnau”. Ir pasitraukia į šalį. Žmogelis atsistojo į šventojo vietą ir įsistebeilijo į vaizdą, atsivėrusį prieš akis. Į visus angelus ir visa kita. “Tu matai visus amžinybės džiaugsmus ir stebuklus”, tarė šventasis. “Vadinasi, visa tai amžinybė, ir aš esu rojuj?” “Taip, mano sūnau. Na, ir ką tu pasakysi?” Čia žmogelis vėl apsidairo, o šventasis sako: “Tai kaip, mano sūnau?” “Matot, - sako žmogelis, - aš dažnai galvodavau, ką pasakyčiau, jeigu man taip atsitiktų. Bet taip ir nesugalvojau”. O šventasis, maloniai šypsodamas, vėl klausia: “O ką dabar pasakysi, mano sūnau?” “Galiu pasakyti tik tai viena,” – sako žmogelis. Ir, įsivaizduokit, pasakė! Šventojo veidas taip persikreipė, lyg didžiulė kažkieno ranka būtų skėlusi jam antausį. Angelai liovėsi giedoję, archangelai užsidengė veidus, ir menką amžinybės akimirką rojuj nebuvo girdėti nė garso. Iš pradžių šventasis prarado žadą, o paskui apkabino ir pabučiavo tą žmogelį. Ir pasakė: “Aš myliu tave, mano sūnau. Ir visada visa siela mylėsiu. Šito žodžio aš laukiau nuo tada, kai pats čionai patekau”. Štai, žiūrėkit, jis ten, aš jį matau, tą inspektorių. Taip kaip, man išeina, ar ne? Išeina.

Uždanga pakyla, atidengdama tamsią, pliką galinę sieną. Pasigirsti tyli muzika, Arčis Raisas stovi šviesos centre ir įsijausdamas pradeda dainuoti:

Kam rūpesčiais gyvent?

Ko taip į širdį imti!

Verčiau sėdėt ir nejudėt,

Nei nuo kalbų užkimti.

(pradedu užsikirsti)

Jie...

Tegul, o kas man darbo?

Vadina kempine?

(Nutyla ir žiūri prieš save. Muzika tebegroja, jis vėl pagauna melodiją)

Jeį matys, kad nusiminęs,

Tuoj sutryps tave purvyne.

(Pakelia akis į viršų, paskui vėl dainuoja)

Tai kam, o kam taip į širdį imti?

(Iš kairės įeina Febė, nešdama lietpaltį ir skrybėlę)

ARČIS.

Kam rūpesčiaiis gyvent?

Ko taip į širdį imti?

Verčiau...

(Nutyla. Muzikai grojant toliau, jis prieina prie Febės, kuri padeda jam apsivilkti lietpaltį ir paduoda skrybėlę. Kiek pasvyravęs, jis vėl grįžta prie rampos)

Jūs esat gera publika. Labai gera. Labai gera publika. Pasakykit, kur darbuositės rytoj vakare, ir aš ateisiu pasižiūrėti Jūsų.

(Kartu su Febe eina į scenos gilumą. Prožektorius apšviečia vietą, kur ką tik stovėjo Arčis. Orkestras groja toliau tą pačią melodiją. Staiga mažas šviesos ratas pranyksta, scena lieka tuščia ir tamsi. Arčio Raiso nebėra. Lieka tik muzika)

Uždanga